

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (ΜΒΑ)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ

Καλλιόπη Θεοδωρέλου

Πειραιάς, 2013

*Αφιερώνεται στο σύζυγό μου Γιώργο, στην αδερφή μου
Κωνσταντίνα και στους γονείς μου Αλέξιο και Ευφροσύνη.*

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Καλλιόπη Θεοδωρέλου

Σημαντικοί όροι: Κεφαλαιακή επάρκεια, ρευστότητα, μη εξυπηρετούμενα δάνεια, καταθέσεις, συγχωνεύσεις – εξαγορές, μείωση κόστους, χρηματοδότηση οικονομίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε με στόχο να παρουσιάσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες μέσα σε ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον, το οποίο δημιουργήθηκε λόγω της έντονης δημοσιονομικής κρίσης του ελληνικού κράτους. Τα πρώτα σημάδια της κρίσης εμφανίστηκαν το 2009, ενώ το 2013, την περίοδο συγγραφής της παρούσας μελέτης, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να ταλανίζεται και να διανύει τον πέμπτο χρόνο ύφεσης.

Οι κυριότερες δυσκολίες που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, αφορούσαν στην εξεύρεση πηγών ρευστότητας, στη διατήρηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας και στη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ για την αντιμετώπισή τους προσέφυγαν σε συνδυασμένη βοήθεια του ελληνικού Δημοσίου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Πέραν της βοήθειας που δέχθηκαν, οι ίδιες οι τράπεζες προχώρησαν σε εκτεταμένες περικοπές εξόδων, καθώς και σε συγχωνεύσεις - εξαγορές με στόχο την ισχυροποίησή τους και την ταχύτερη έξοδο από την κρίση.

Κατά την περίοδο συγγραφής της παρούσας μελέτης (Ιούνιος 2013), είναι σε εξέλιξη η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών που αναμένεται να επαναφέρει την εμπιστοσύνη στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και για πρώτη φορά υπάρχουν εκτιμήσεις για θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης για το επόμενο έτος. Στο πλαίσιο της σταδιακά διαφαινόμενης εξόδου από την κρίση, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οφείλει να αναλάβει τον ρόλο που του αναλογεί, ως μοχλός στήριξης της πραγματικής οικονομίας, χρηματοδοτώντας υγιείς κλάδους και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους βοήθησαν στην εκπόνηση της διπλωματικής αυτής εργασίας. Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παναγιώτη Αρτίκη για την πολύτιμη καθοδήγηση και βοήθεια που μου προσέφερε, καθώς και την οικογένειά μου για τη συμπαράστασή της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	3
2.1. Ανασκόπηση των γεγονότων που οδήγησαν το ελληνικό κράτος σε δημοσιονομική κρίση	3
2.2. Χρηματοδότηση από τον "Μηχανισμό Στήριξης" (πρώτο Μνημόνιο)	7
2.3. Επαναδιαπραγμάτευση και Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής.....	10
2.4. Επιπτώσεις των μέτρων στην πραγματική οικονομία & αποκλίσεις από τους στόχους.....	11
2.5. Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 (δεύτερο Μνημόνιο)	13
Βιβλιογραφία 2 ^{ου} Κεφαλαίου	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	19
3.1. Η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	19
3.2. Διεθνής παρουσία των Ελληνικών Τραπεζών	21
3.3. Πρόσφατες εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο	26
3.4. Παρουσίαση των τεσσάρων (4) συστημικών τραπεζών.....	28
3.4.1. Εθνική Τράπεζα	28
3.4.2. Eurobank.....	30
3.4.3. Alpha Bank	31

3.4.4. Τράπεζα Πειραιώς	34
Βιβλιογραφία 3 ^{ου} Κεφαλαίου	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	36
4.1. Το δυσχερές οικονομικό περιβάλλον.....	36
4.2. Η διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας	38
4.3. Η ενίσχυση της ρευστότητας.....	46
4.4. Η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων	49
Βιβλιογραφία 4 ^{ου} Κεφαλαίου	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	53
5.1. Μείωση κόστους.....	53
5.2. Εξαγορές – συγχωνεύσεις	55
5.3. Αξιοποίηση στοιχείων ενεργητικού.....	58
Βιβλιογραφία 5 ^{ου} Κεφαλαίου	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	60
6.1. Απεξάρτηση από κρατική βοήθεια.....	60
6.2. Ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας.....	61
Βιβλιογραφία 6 ^{ου} Κεφαλαίου	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Η ιστορία του ελληνικού χρέους & των ελλειμμάτων (1999 – 2014) ...	12
Πίνακας 2: Ποσοστά ανεργίας (Ιανουάριος 2012 – Δεκέμβριος 2012)	12
Πίνακας 3: Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες στην Ελλάδα εξ αποστάσεως	20
Πίνακας 4: Λοιπές εταιρίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος	21
Πίνακας 5: Παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό	24
Πίνακας 6: Δίκτυο Καταστημάτων ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (21.12.2011)	25
Πίνακας 7: Δίκτυο ATM των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (31.12.2011).....	25
Πίνακας 8: Απασχολούμενο προσωπικό των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (31.12.2011)	26
Πίνακας 9: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας (α' τρίμηνο 2013).....	29
Πίνακας 10: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου Eurobank (α' τρίμηνο 2013)	31
Πίνακας 11: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου Alpha Bank (α' τρίμηνο 2013)	32
Πίνακας 12: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς (α' τρίμηνο 2013).....	34
Πίνακας 13: Ποσοστιαίες μεταβολές βασικών μακροοικονομικών μεγεθών	36
Πίνακας 14: Δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των 4 συστημικών τραπεζών	40
Πίνακας 15: Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014, ενοποιημένη βάση)	44

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Το ελληνικό χρέος σε σύγκριση με το Μ.Ο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	5
--	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την τελευταία δεκαετία, το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατάφερε να επιτύχει εξαιρετικές επιδόσεις σε όλους τους τομείς. Διψήφια ποσοστά ανάπτυξης σε έσοδα και κέρδη, αποδόσεις ιδίων κεφαλαίων άνω του 20% ετησίως και μία επιτυχημένη στρατηγική επέκτασης στα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή, η οποία κατέστησε τις Ελληνικές τράπεζες ισχυρή δύναμη στην ευρύτερη περιοχή. Δυστυχώς, τα δεδομένα πλέον έχουν αλλάξει δραστικά, καθώς μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2009, η δημοσιονομική κρίση του Ελληνικού κράτους και η διαφαινόμενη ανάγκη για επαναπροσδιορισμό των ευρωπαϊκών μηχανισμών οδηγούν σε ένα νέο, δυσκολότερο επιχειρηματικό περιβάλλον, όπου καθίσταται επιτακτική η ανάγκη να επαναδιατυπωθούν στόχοι και προτεραιότητες.

Παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των Ελληνικών τραπεζών δεν είχε έκθεση στα λεγόμενα «τοξικά προϊόντα», που οδήγησαν στην κατάρρευση αμερικανικές και ευρωπαϊκές τράπεζες, και παρά την ακμαία κατάσταση που παρουσίαζαν οι ισολογισμοί τους και η κεφαλαιακή τους επάρκεια, η ζημιά που προκλήθηκε από τη δημοσιονομική κρίση φαίνεται πως είναι ανυπολόγιστη.

Η παρατεταμένη ύφεση της Ελληνικής οικονομίας, που αναζητεί πλέον ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, έχει προκαλέσει την εκτίναξη του αριθμού των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι καταθέτες επιπλέον, αποσύρουν τις αποταμιεύσεις τους προκειμένου να τις καταναλώσουν ή αναζητώντας ασφαλέστερους τρόπους διαφύλαξης τους. Παράλληλα, η απώλεια της δυνατότητας πρόσβασης στη διεθνή αγορά κεφαλαίου συνεπάγεται ότι οι επιλογές χρηματοδότησης έχουν μειωθεί δραστικά.

Οι κανόνες του παιχνιδιού καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και των πολιτικών αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελληνικού Κράτους. Το γεγονός της πολυπαραγοντικής αυτής διαμόρφωσης του νέου οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος, δυσχεραίνει την εκτίμηση των μελλοντικών εξελίξεων και κατά συνέπεια τον σχεδιασμό ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου για την επιστροφή στην ανάπτυξη και την κερδοφορία.

Η παρούσα μελέτη θα προσπαθήσει να παρουσιάσει το δυσχερές οικονομικό κλίμα της περιόδου 2009 -2013, να αποτυπώσει τις σημαντικότερες προκλήσεις τις οποίες κλήθηκε να αντιμετωπίσει το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, καθώς και να περιγράψει τους εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών και τις στρατηγικές που προκρίνονται ως μέσο εξόδου από την παρούσα κατάσταση και που θα έχουν ως αποτέλεσμα την επιστροφή στην ανάπτυξη και την κερδοφορία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1. Ανασκόπηση των γεγονότων που οδήγησαν το ελληνικό κράτος σε δημοσιονομική κρίση

Η περίοδος μετά το 1974, υπήρξε περίοδος μεγάλου δανεισμού για την Ελλάδα με συνέπεια τη γρήγορη διόγκωση του χρέους. Μεταξύ του 1980 και 1993 το χρέος εκτινάχτηκε από 28,6% σε 111,6% του ΑΕΠ, ενώ το έλλειμμα την ίδια περίοδο ήταν επίσης υψηλό. Μετά το 1993 και με στόχο την ικανοποίηση των κριτηρίων σύγκλισης της συνθήκης του Μάαστριχτ, έγινε προσπάθεια ώστε η οικονομία να μπει σε έναν πιο ομαλό δρόμο. Επιτεύχθηκαν υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης, πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από αποκρατικοποιήσεις και το χρέος άρχισε να μειώνεται ελαφρά ως ποσοστό του ΑΕΠ. Το έλλειμμα επίσης, έπεσε το 1999 κάτω από 3%, και ο στόχος της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ έγινε πραγματικότητα. Στη συνέχεια βέβαια, στοιχειοθετήθηκε πως οι σχετικά υψηλές επιδόσεις που παρουσιάζονταν αυτή την περίοδο οφείλονταν σε αποκρύψεις ελλειμμάτων και δανείων, στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής.

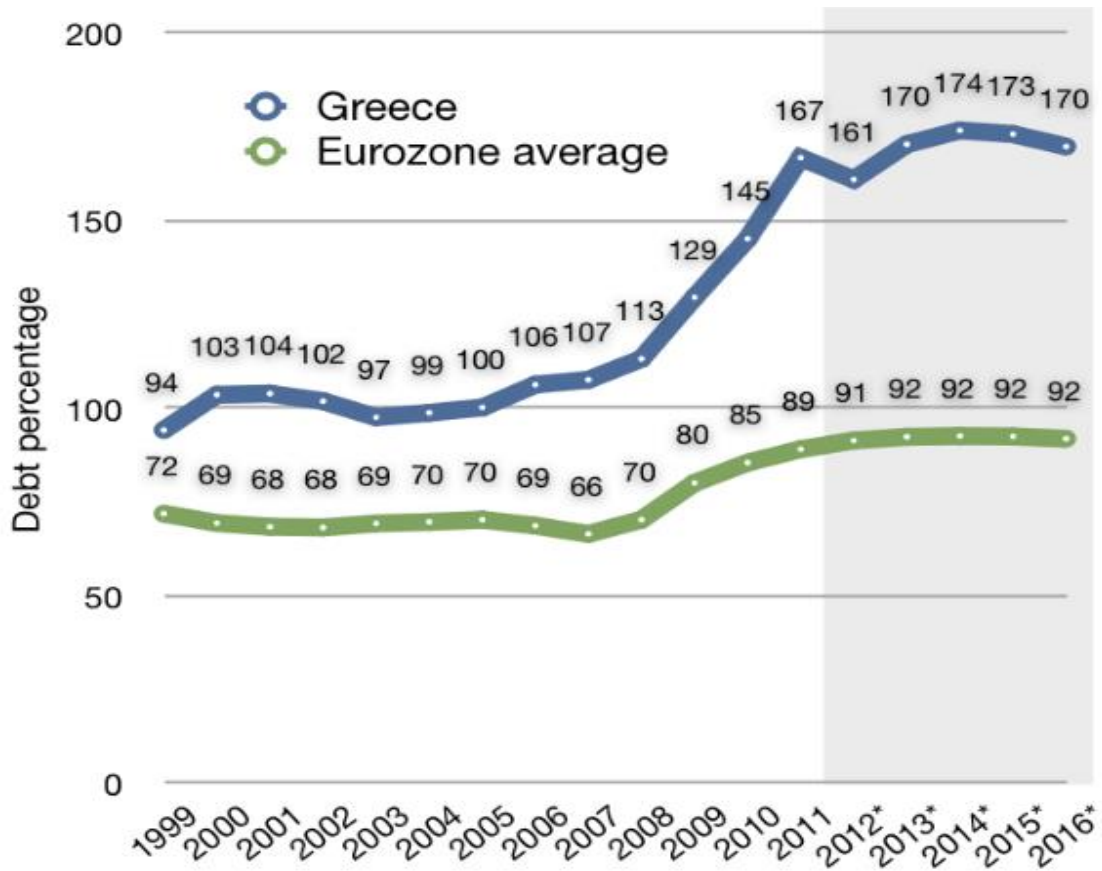
Το φθινόπωρο του 2004, και κατόπιν πιέσεων της Eurostat το Υπουργείο Οικονομικών προχώρησε σε οικονομική απογραφή. Η απογραφή αποκάλυψε παλαιότερες αποκρύψεις δαπανών με αποτέλεσμα την αναθεώρηση των ελλειμμάτων των προηγούμενων ετών προς τα πάνω. Πέραν της πολιτικής αναταραχής που προκλήθηκε εντός της χώρας, το γεγονός αυτό οδήγησε σε μείωση της αξιοπιστίας της Ελλάδας στο εξωτερικό και σε τριετή επιτήρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Την ίδια χρονιά επίσης, η Eurostat προχώρησε σε

αναθεώρηση παλαιότερων ελλειμμάτων της Ελλάδας, από τα οποία προέκυπτε ότι η χώρα δεν ικανοποιούσε ποτέ τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ, αφού ακόμα και την κρίσιμη χρονιά της ένταξης (1999), η χώρα εξακολουθούσε να έχει έλλειμμα πάνω από 3%.

Στη συνέχεια, κατά την τριετία 2004-2007 το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ σημείωσε μείωση, επιτεύχθηκαν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και το εθνικό εισόδημα αυξήθηκε κατά €12-15 δισ. ετησίως. Η θετική αυτή πορεία όμως δεν διήρκεσε για πολύ, καθώς από το φθινόπωρο του 2008, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε, η ελληνική οικονομία άρχισε να κλυδωνίζεται με το έλλειμμα άλλα και το χρέος να αρχίζουν να αυξάνονται με γρήγορους ρυθμούς.

Τον Νοέμβριο του 2010 και βάση νέων στοιχείων που ήρθαν στο φως, η Eurostat προχώρησε για μία ακόμη φορά σε αναθεώρηση των ελληνικών ελλειμμάτων των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, το έλλειμμα του 2006 τοποθετήθηκε στο 5,7% του ΑΕΠ (€12,1 δισ.), του 2007 στο 6,4% του ΑΕΠ (€14,4 δισ.), του 2008 στο 9,4% του ΑΕΠ (€22,3 δισ.) και του 2009 στο 15,4% του ΑΕΠ (€36,1 δισ.). Αντίστοιχα αναθεωρήθηκε προς τα πάνω και το χρέος, με το χρέος του 2009 να αναθεωρείται στο 126,8% του ΑΕΠ και να αντιστοιχεί σε €298 δισ..

Διάγραμμα 1: Το Ελληνικό χρέος σε σύγκριση με το Μ.Ο. της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή: Eurostat

* Εκτιμήσεις

Το πραγματικό ετήσιο έλλειμμα της τάξης του 15,4% για το 2009 σήμαινε ότι μέσα σε ένα χρόνο το δημόσιο χρέος αυξήθηκε από περίπου 110% σε πάνω από 125% ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Κύρια αιτία για το παραπάνω φαινόμενο ήταν το γεγονός ότι λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, αλλά και άλλων παραγόντων, υπήρχε στασιμότητα του ΑΕΠ και ύφεση ήδη από το 2008 και ως εκ τούτου το ετήσιο έλλειμμα απλά προστίθετο στο χρέος, με τον παρανομαστή (το ΑΕΠ) να είναι πλέον στάσιμος. Τέλος, στην ήδη δύσκολη εσωτερική οικονομική κατάσταση για την Ελλάδα προστέθηκε και η διαμόρφωση ενός δυσάρεστου

κλίματος στο εξωτερικό για την ελληνική οικονομία, μετά τη δημοσιοποίηση των δημοσιονομικών αυτών μεγεθών.

Η ελληνική κυβέρνηση στη συνέχεια, ανακοίνωσε στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 βρίσκεται στο 12,5% από 6% των αρχικών υπολογισμών (τελικά το 2010 αναθεωρήθηκε ξανά στο 15,4%) και δύο μέρες μετά ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από A σε A-. Εν απουσία λήψης σημαντικών μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης, στις 8 Δεκεμβρίου 2009 ο οίκος Fitch υποβάθμισε για δεύτερη φορά την πιστοληπτική ικανότητα της ελληνικής οικονομίας στο επίπεδο BBB+. Με την σειρά του ο οίκος Standard and Poor's προχώρησε στις 16 Δεκεμβρίου σε νέα υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, κρίνοντας το πρόγραμμα της κυβέρνησης για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας ανεπαρκές και ακολούθησε και τέταρτη υποβάθμιση της ελληνική οικονομίας, στις 23 Δεκεμβρίου, αυτή την φορά από τον οίκο Moody's.

Ως επακόλουθο των συνεχών υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, από τα μέσα Ιανουαρίου του 2010 ξεκίνησε μία συνεχής άνοδος των spreads των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, που ακολούθησαν μια πραγματικά φρενήρη πορεία. Στις 21 Ιανουαρίου του 2010 το spread των δεκαετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες και στη συνέχεια ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010. Τα νέα αυτά δεδομένα χρηματοδότησης της Ελλάδας οδήγησαν γρήγορα στη διαπίστωση ότι το χρέος της χώρας δεν ήταν πλέον βιώσιμο και άμεσα μέτρα έπρεπε να ληφθούν για την αντιστροφή της δυσμενούς αυτής κατάστασης.

2.2. Χρηματοδότηση από τον "Μηχανισμό Στήριξης" (πρώτο Μνημόνιο)

Λόγω των συνεχώς αυξανόμενων spreads των ελληνικών ομολόγων, η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Για πρώτη φορά λοιπόν άρχισε να είναι ορατός ο κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Η τότε κυβέρνηση προσπάθησε να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων με την ανακοίνωση του πρώτου πακέτου μέτρων εξυγίανσης, το Φεβρουάριο του 2010.

Τα μέτρα αφορούσαν τον δημόσιο τομέα και περιλάμβαναν πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων, περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών. Σύντομα όμως έγινε σαφές πως τα μέτρα δεν επαρκούσαν και ξεκίνησε έντονα μια παγκόσμια ανησυχία για δυσκολία αποφυγής πτώχευσης του ελληνικού κράτους. Για την αποφυγή μιας τέτοιας δυσάρεστης εξέλιξης κρίθηκε απαραίτητη η λήψη ενός δεύτερου πακέτου μέτρων, στις 3 Μαρτίου 2010 το οποίο ήταν πιο εκτεταμένο και περιελάμβανε:

- μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδειάς,
- μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου,
- μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ,
- αύξηση ΦΠΑ από 4,5 στο 5%, από 9 στο 10%, από 19 στο 21%,
- αύξηση 15% στον φόρο της βενζίνης,
- επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους (ήδη υπάρχοντες) φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων,
- επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα (είχαν καταργηθεί τον Σεπτέμβριο του 2003), ακόμα και στα μικρότερου κυβισμού,
- επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα, ακόμα και στα μικρότερα.

Δυστυχώς, παρά τη λήψη των παραπάνω μέτρων, η χρηματοδότηση της χώρας από τις διεθνείς αγορές εξακολουθούσε να είναι απαγορευτική και έτσι η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου 2010 και η χρηματοδότηση από τον μηχανισμό στήριξης έγινε υπό τους όρους ότι η Ελλάδα θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και, ειδικότερα, υπό τους όρους ότι θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Στις 3 Μαΐου 2010, και μετά από μια σειρά διαπραγματεύσεων με τους ευρωπαϊούς εταίρους, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική τράπεζα, η Ελλάδα αιτήθηκε επισήμως χρηματοδότηση €110 δισ.. Η συμφωνία προέβλεπε €80 δισ. να προέλθουν από τους Ευρωπαϊούς εταίρους μας, δηλαδή τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και €30 δισ. από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Την αίτηση χρηματοδότησης συνόδευαν 3 συνημμένα μνημόνια:

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Υπογράφοντες για την ελληνική πλευρά ήταν ο Υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου και ο Πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος Γεώργιος Προβόπουλος. Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("Loan Facility Agreement") με τις χώρες του Ευρώ και "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand - by Agreement") με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το σύνολο αυτών των συμφωνιών έμεινε γνωστό ως "πρώτο Μνημόνιο".

Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

(ΔΝΤ), γνωστή και ως "Τρόικα", με στόχο την ανά τρίμηνο αξιολόγηση της προόδου του προγράμματος εφαρμογής των όρων του "Μνημονίου" (ΜΟΧΠ και ΣΠΟΠ) και τη λήψη αποφάσεων για την εκταμίευση των αντίστοιχων δόσεων του δανείου. Μετά από διαβουλεύσεις όλων των εμπλεκόμενων μερών προσδιορίστηκαν τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης. Στις 6 Μαΐου 2011 το ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε τα παρακάτω μέτρα:

- αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 Ευρώ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000 Ευρώ και πλήρη κατάργησή των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές,
- αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ,
- περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα,
- αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% (από 1η Ιουλίου 2010) και από 11% σε 13% (από 1η Ιανουαρίου 2011) και αντίστοιχα του χαμηλού στο 6,5% (από 1η Ιανουαρίου 2011),
- αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%,
- αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων,
- πρόσθεση ενός επιπλέον 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων,
- αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού,
- αλλαγές στο ασφαλιστικό με αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης των γυναικών στο δημόσιο τομέα στα 65 έτη έως το τέλος του 2013, με έναρξη το 2011.

2.3. Επαναδιαπραγμάτευση και Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής

Όπως ήταν αναμενόμενο τα μέτρα που συνόδεψαν το πρώτο Μνημόνιο προκάλεσαν έντονες κοινωνικές αντιδράσεις καθώς θεωρήθηκαν πρωτόγνωρα για την ελληνική πραγματικότητα και ιδιαίτερα σκληρά. Παρά τη δριμύτητά τους, δεν απέφεραν δυστυχώς τα προσδοκώμενα και η πορεία της οικονομίας εξακολουθούσε να μην σταθεροποιείται. Από την άλλη πλευρά το πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης που είχε συμφωνηθεί με την τρόικα (Ευρωπαϊκή Ένωση, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), ήταν πολύ αυστηρό και χωρίς περιθώρια απόκλισης από τους στόχους. Κατά συνέπεια μόλις οι δυσκολίες εκπλήρωσης των στόχων του προγράμματος έγιναν ορατές, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για εύρεση εναλλακτικών λύσεων με στόχο τη βελτίωση του προγράμματος. Στις 12 Μαρτίου 2011 επετεύχθη συμφωνία για μείωση του ποσοστού δανεισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα και επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης στα 7.5 χρόνια. Η συμφωνία αυτή ακολουθήθηκε από τη ψήφιση ενός νέου πακέτου μέτρων στις 29 Ιουνίου 2011, με την ονομασία "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015". Το Μεσοπρόθεσμο προέβλεπε την απελευθέρωση μιας σειράς επαγγελματιών, την κατάργηση του "Καμποτάζ" στη ναυτιλία και ανακοινώσεις για περικοπές θέσεων στο Δημόσιο. Επίσης στο ίδιο πλαίσιο, κατατέθηκε νέο πολυνομοσχέδιο που όριζε ρυθμίσεις για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ, όπως την υπερίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι των κλαδικών, με μόνο περιορισμό το ύψος του βασικού μισθού της εθνικής συλλογικής σύμβασης. Θεσπίστηκε η δοκιμαστική περίοδος εργασίας με διάρκεια 12 μηνών, στο διάστημα των οποίων η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς αποζημίωση απόλυσης. Επίσης το νομοσχέδιο έθετε πλαφόν τα 4.000 Ευρώ, στις μικτές αποδοχές των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ και μείωση 10% σε αμοιβές που ξεπερνούν τα 1.800 Ευρώ. Άλλα σημαντικά φορολογικά και εργασιακά μέτρα που προέβλεπε το μεσοπρόθεσμο ήταν τα παρακάτω:

- αλλαγή φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση σε όλους όσους δηλώνουν εισόδημα πάνω από 8.000 Ευρώ,
- έκτατη εισφορά για όλους όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000 Ευρώ,
- μετάβαση σε ανώτερη κλίμακα ΦΠΑ προϊόντων και υπηρεσιών εστίασης
- επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας,
- επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες,
- επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας ύψους 2%,
- επιβολή Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης που θα παρακρατείται μηνιαία,
- αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450 ευρώ, από 4% έως 10% που ίσχυε μέχρι τότε, σε 6% έως 14%,
- θέσπιση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς που καταργούνται,
- αμοιβή με μισθό χαμηλότερο κατά 20% από το όριο της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης για όσους προσλαμβάνονται χωρίς επαγγελματική εμπειρία,
- αύξηση της διάρκειας των συμβάσεων ορισμένου χρόνου από τα 2 στα 3 χρόνια.

2.4. Επιπτώσεις των μέτρων στην πραγματική οικονομία & αποκλίσεις από τους στόχους

Από το καλοκαίρι του 2011 άρχισαν να γίνονται έντονα αισθητές οι συνέπειες των μέτρων, τα οποία οδηγούσαν σε ύφεση την ελληνική οικονομία. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να αυξάνονται με ραγδαίο ρυθμό ενώ οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις έβλεπαν τον τζίρο τους συνεχώς να μειώνεται με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και περισσότερες στο κλείσιμο. Το 2010 ολοκληρώθηκε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα το 10,5%. Παράλληλα η

οικονομία συρρικνώθηκε κατά 4,5%. Το 2011 η πραγματική οικονομία εξακολούθησε να επιδεινώνεται με συνέχιση του κύματος κλεισίματος επιχειρήσεων και την ανεργία συνέχισε να αυξάνεται φτάνοντας τον Μάρτιο σε ποσοστό 16,2%.

Πίνακας 1: Η ιστορία του ελληνικού χρέους & των ελλειμμάτων (1999 – 2014)

Πηγή: Eurostat

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (πρόβλεψη)	2013 (πρόβλεψη)	2014 (πρόβλεψη)
Δημόσιο χρέος (δισ)	118,6	141,0	151,9	159,2	168,0	183,2	195,4	224,2	239,3	263,3	299,7	329,5	355,7	344,6	347,6	349,3
Ποσοστό του ΑΕΠ (%)	94,9	104,4	104,7	102,6	98,3	99,8	101,2	107,5	107,2	112,9	129,7	148,3	170,6	176,7	188,4	188,9
Ανάπτυξη (%)	3,4	4,5	4,2	3,4	5,9	4,4	2,3	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,0	-4,2	0,6
Έλλειμμα (% ΑΕΠ)	3,1	3,7	4,5	4,8	5,7	7,6	5,5	5,7	6,5	9,8	15,6	10,7	9,4	6,8	5,5	4,6

Πίνακας 2: Ποσοστά ανεργίας (Ιανουάριος 2012 – Δεκέμβριος 2012)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

	Ιαν	Φεβ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπ	Οκτ	Νοε	Δεκ
2010	11,3	12,1	11,6	11,9	12,0	11,6	12,0	12,2	12,6	13,5	13,9	14,8
2011	15,1	15,9	16,2	15,8	16,6	16,0	16,5	18,4	17,5	18,2	20,9	21,0
2012	21,5	21,7	22,1	23,1	23,9	24,7	25,0	25,5	26,2	26,8	---	---

Το υφεσιακό κλίμα που είχε δημιουργηθεί στην πραγματική οικονομία, οδήγησε σε έναν φαύλο κύκλο αδυναμίας αποδοτικότητας των μέτρων, κυρίως αδυναμίας

είσπραξης των προσδοκώμενων εσόδων και ως εκ τούτου σε αποκλίσεις από τους στόχους που είχαν τεθεί στο πλαίσιο του προγράμματος εξυγίανσης της ελληνικής οικονομίας .

2.5. Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 (δεύτερο Μνημόνιο)

Καθώς οι μέχρι τότε ενέργειες δεν φαίνονταν να δίνουν λύση στο πρόβλημα χρέους της Ελλάδας αλλά και η διαφαινόμενη ανάγκη να εξευρεθούν τρόποι θωράκισης του Ευρώ απέναντι σε κερδοσκοπικές επιθέσεις, οδήγησαν στην απόφαση να πραγματοποιηθεί σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία στις 21η Ιουλίου 2011 κατέληξε σε απόφαση για νέα δανειοδότηση της Ελλάδας. Η συμφωνία περιλάμβανε νέο δάνειο για την χώρα ύψους €158 δισ., €109 δισ. από τα οποία θα προέρχονταν από την ΕΕ και το ΔΝΤ (€49 δισ. ήταν το υπόλοιπο από το πρώτο πακέτο διάσωσης), €37 δισ. από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, ενώ άλλα €12 δισ. από την επαναγορά ομολόγων. Ακόμη η απόφαση προέβλεπε επιμήκυνση από 15 έως και 30 χρόνια των ομολόγων που έληγαν από το άμεσο διάστημα έως το 2020. Μετά την ανακοίνωση της συμφωνίας οι οίκοι αξιολόγησης Fitch και Moody's υποβάθμισαν την Ελλάδα σε καθεστώς περιορισμένης χρεοκοπίας. Παρόλα αυτά η συμφωνία χαιρετίστηκε με αισιοδοξία στο εσωτερικό της χώρας, χαρακτηρίστηκε ιστορική και παρομοιάστηκε με το πακέτο Μάρσαλ της μεταπολεμικής περιόδου. Σύντομα όμως το κλίμα αισιοδοξίας μεταστράφηκε όταν παρουσιάστηκαν προβλήματα με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έδειξαν απροθυμία να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα χωρίς εγγυήσεις. Η κυβέρνηση προχώρησε σε διμερή συμφωνία με την Φινλανδία παρέχοντάς της εγγυήσεις για να συμμετάσχει στο δεύτερο δάνειο της Ελλάδας. Η συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών προκάλεσε άμεσα αντιδράσεις άλλων χωρών της Ευρωζώνης, όπως η Αυστρία, η Ολλανδία και η Σλοβακία που απαίτησαν αντίστοιχες συμφωνίες, άλλα

και της Γερμανίας που παρενέβη για να θέσει άκυρη τη συμφωνία Ελλάδας - Φινλανδίας.

Στο τέλος Αυγούστου ανακοινώθηκε πως η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Η κατάσταση αυτή συνεπικουρούμενη και από την απειλή της τρόικας για την μη καταβολή της έκτης δόσης του δανείου του πρώτου πακέτου διάσωσης, οδήγησε την κυβέρνηση σε μία σειρά έκτακτων συμπληρωματικών μέτρων τα οποία ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου. Στα μέτρα που ανακοινώθηκαν περιλαμβάνονται τα εξής:

- διεύρυνση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς που δεν καταργούνται,
- νέος έκτακτος φόρος στις κατοικίες που θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ,
- περικοπή συντάξεων και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ,
- νέες περικοπές μισθών στο δημόσιο και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου,
- μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€,
- άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων.

Στις 20 Οκτωβρίου ψηφίστηκε από τη βουλή πολυνομοσχέδιο για το νέο βαθμολόγιο - μισθολόγιο του δημοσίου, μειώσεις σε κύριες και επικουρικές συντάξεις, μειώσεις στο εφάπαξ, νέα φορολογική κλίμακα και νέες αλλαγές στα εργασιακά. Στις 23 Οκτωβρίου συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την κατάρτιση ενός οριστικού σχεδίου αντιμετώπισης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Η σύνοδος κατέληξε σε συμφωνία που ανακοινώθηκε τα ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου και απέβλεπε σε «κούρεμα» κατά 50% του ελληνικού χρέους και πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους €130 δισ.. Με βάση την συμφωνία οι ιδιώτες θα αποδέχονταν σε εθελοντική βάση, μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που διαθέτουν κατά 50%. Η συμφωνία συνοδευόταν από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας

για την συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό ύψους €30 δισ. και αύξηση κατά ένα τρις. ευρώ των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής χαιρέτιστηκαν θετικά από την κυβέρνηση ενώ αποδοκιμάστηκαν από όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία έκαναν λόγο για απόφαση ελεγχόμενης χρεοκοπίας της Ελλάδας. Έντονη ανησυχία εκφράστηκε στο εσωτερικό της χώρας για τις επιπτώσεις της συμφωνίας στην εισοδηματική πολιτική των επόμενων ετών, στο μέλλον των ελληνικών τραπεζών και των ασφαλιστικών ταμείων που είναι εκτεθειμένα σε ελληνικά ομόλογα. Την ίδια περίοδο η πραγματική οικονομία συνέχιζε να επιδεινώνεται με την ανεργία να καταγράφει νέο ρεκόρ κατά τον μήνα Αύγουστο φτάνοντας το 18,4% και ακόμα υψηλότερα κατά τον μήνα Νοέμβριο όπου έφτασε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στο 20,9%.

Το νέο Μνημόνιο «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» ψηφίστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2012 και τα μέτρα που το συνόδευσαν περιλάμβαναν τα εξής:

- μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών,
- κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012,
- ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες,
- περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους και εκλογών,
- κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας,
- αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα,

- πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελμάτων,
- αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%,
- κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

Στις 9 Μαρτίου ολοκληρώθηκε με επιτυχία το PSI με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα να φτάνει το 95,7%. Για τα υπόλοιπα ομόλογα ύψους €8,5 δισ. δόθηκε παράταση μέχρι τις 20 Απριλίου και η απόφαση της κυβέρνησης να συμπεριληφθούν ρήτρες συλλογικής δράσης (CACs) θεωρήθηκε πιστωτικό γεγονός από την ISDA και οδήγησε στην ενεργοποίηση των CDS ύψους €3,2 δισ.. Οι διαπραγματεύσεις διαρκείας της κυβέρνησης με την τρόικα κατέληξαν στην κατάρτιση ενός νέου μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2013-2016. Στο πακέτο μέτρων περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων:

- αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 έτη, από 1-1-2013,
- μείωση στις συντάξεις από 5 έως και 15%, από τα 1.000 ευρώ και άνω,
- μειώσεις στο εφάπαξ έως 83% ,
- κατάργηση της καθολικότητας της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας,
- κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, όπως και των επιδομάτων αδείας για τους δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους,
- μείωση χρόνου προειδοποίησης για απολύσεις σε 4 αντί 6 μήνες,
- περικοπές στα ειδικά μισθολόγια,
- ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ,
- εφαρμογή διαθεσιμότητας ενός έτους, με μειωμένο μισθό σε μόνιμους υπαλλήλους του δημοσίου, οι θέσεις των οποίων καταργούνται,
- κατάργηση των πολυάριθμων οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάστασής τους από το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων,
- αύξηση φόρου στο υγραέριο κίνησης κατά 23 λεπτά,
- εισαγωγή έκτακτης εισφοράς στα φωτοβολταϊκά,
- αντίτιμο 25 ευρώ για εισαγωγή σε νοσοκομείο.

Βιβλιογραφία 2^{ου} Κεφαλαίου

Ackermann J. (2008), "The subprime crisis and its consequences", *Journal of Financial Stability*, p. 329-337

Argyrou M. G. Tsoukalas G. D., 2010, *The Greek debt crisis: Likely causes, mechanics and outcomes*, Cardiff Business School Working papers series, E2010/3

Boone p., Johnson S. (2010), "Greece, the latest and greatest bubble", *Economix*

European Commission, (2010a), *Report on Greek Government Deficit and Debt Statistics*

European Commission (2010c), *The Economic Adjustment Programme for Greece, Second Review – autumn 2010*, *European Economy, Occasional Papers 72*

EEAG 2011a, *The EEAG Report on the European Economy, "Greece"*, CESifo, p.p. 97-125

Επιτροπή για την Αξιοπιστία των Στατιστικών Στοιχείων, (2010) Έκθεση, Βουλή των Ελλήνων

International Monetary Fund, May 2010, *Greece: Request for Stand-By Arrangement*, IMF Country Report No. 10/111

Καραμούζης, Νικόλαος Β., (2011), «Από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση στην ελληνική δημοσιονομική εκτροπή και την κρίση της Ευρωζώνης: οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα», Επίλογος, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Επιμέλεια Νικόλαος Β. Καραμούζης και Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Εκδόσεις Λιβάνη

Κοτιός Α., Γαλανός Γ., Ρουκανάς Σ., (2012), *Η ελληνική κρίση και η κρίση του συστήματος διακυβέρνησης της Ευρωζώνης*, Αθήνα

Ο' Neil J. (2011), "Κρίση και οικονομικός κύκλος: η άποψη της αγοράς", Άρθρο Α2, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Rebecca N. M., Belkin P., Mix D.E. (2010), "Greece's debt crisis: Overview, policy, responses and implications", *Congressional Research Service*

Ράπανος, Βασίλειος και Καπλάνογλου, Γεωργία, (2011), «Οικονομική κρίση και Δημοσιονομική πολιτική: η περίπτωση της Ελλάδας», Άρθρο Β.3, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Επιμέλεια Νικόλαος Β. Καραμούζης και Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Εκδόσεις Λιβάνη

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Τεύχος 133

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ιούλιος 2010

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 36

Χαρδούβελης Γ., 2011, Το χρονικό της Διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική,

Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αριθμ. 38 (ΦΕΚ' Α 223/12.11.2012)

<http://ec.europa.eu/eurostat>

<http://www.imf.org>

<http://www.bankofgreece.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

3.1. Η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δραστηριοποιείται ένας σημαντικός αριθμός πιστωτικών ιδρυμάτων, με έδρα στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, καθώς επίσης και λοιπές εταιρίες οι οποίες εξειδικεύονται στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, το σύνολο των οποίων εποπτεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στις αρχές του 2013 ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν:

- 28 πιστωτικά ιδρύματα (15 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 15 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Επιπρόσθετα των παραπάνω πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν μόνιμη εμπορική παρουσία στην Ελλάδα, τραπεζικές υπηρεσίες (πληρωμών ή χρηματοδότησης) προς ελληνικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα παρέχουν επίσης 374 πιστωτικά, τα οποία εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος περιλαμβάνει τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ισλανδία, το Λιχενστάιν και τη Νορβηγία). Τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα εποπτεύονται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής τους και, κατά τα προβλεπόμενα από τον ν. 3601/2007, έχουν απλώς γνωστοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος «ενδιαφέρον παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση». Η κατανομή τους αναλόγως χώρας προέλευσης ήταν, τον Ιούνιο 2013, η παρουσιαζόμενη στον πίνακα 3:

Πίνακας 3: Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες στην Ελλάδα εξ αποστάσεως

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2013

Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων	Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων
Αυστρία	33	Λιχενστάιν	5
Βέλγιο	6	Λετονία	2
Γαλλία	43	Λουξεμβούργο	40
Γερμανία	50	Μάλτα	8
Γιβραλτάρ	5	Νορβηγία	3
Δανία	4	Ολλανδία	26
Εσθονία	1	Ουγγαρία	2
Ηνωμένο Βασίλειο	85	Πολωνία	1
Ιρλανδία	29	Πορτογαλία	3
Ισλανδία	1	Σουηδία	3
Ισπανία	6	Τσεχία	1
Ιταλία	11	Φινλανδία	6
Κύπρος	7		
Σύνολο: 381			

Τέλος, πέραν των προαναφερόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων, υπάρχουν στην Ελλάδα 61 επιπλέον εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίες εξειδικεύονται στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (εκτός

της αποδοχής καταθέσεων από το κοινό, υπηρεσία που σύμφωνα με τη νομοθεσία επιτρέπεται να παρέχεται μόνον από τα πιστωτικά ιδρύματα) και εποπτεύονται, επίσης, από την Τράπεζα της Ελλάδος. Η κατανομή τους, ανά κατηγορία επιχειρήσεων, παρουσιάζεται στον πίνακα 4:

Πίνακας 4: Λοιπές εταιρίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2013

Είδος	Αριθμός εταιριών
Ανταλλακτήρια συναλλάγματος	11
Εταιρίες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	12
Εταιρίες Πρακτορείας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων	5
Εταιρίες Παροχής Πιστώσεων	4
Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (χωρίς εγκατάσταση)	13
Χρηματοδοτικά Ιδρύματα (χωρίς εγκατάσταση)	1
Ιδρύματα Πληρωμών	11
Αντοπροσωποι / Υποκαταστήματα Ιδρυμάτων Πληρωμών του ΕΟΧ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα	4
Σύνολο 61	

3.2. Διεθνής παρουσία των Ελληνικών Τραπεζών

Η επέκταση των ελληνικών τραπεζών στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως αποτέλεσμα της αναζήτησης νέων αναπτυξιακών ευκαιριών. Στην πραγματικότητα, οι ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν τις ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, διαβλέποντας σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης των εργασιών τους. Οι περισσότερες ελληνικές τράπεζες επέλεξαν την ανάπτυξή τους μέσω εξαγορών και λιγότερο τη στρατηγική της οργανικής ανάπτυξης. Η επιλογή αυτή έδωσε στις ελληνικές τράπεζες τη δυνατότητα για άμεση πρόσβαση στα τραπεζικά συστήματα των χωρών - στόχων και για εκμετάλλευση των ευκαιριών που προέκυψαν από τη ραγδαία πιστωτική

ανάπτυξη, η οποία επικράτησε στις περισσότερες χώρες την τελευταία δεκαετία. Όντως για τους περισσότερους τραπεζικούς ομίλους που επιχειρήσαν επέκταση των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό, οι θυγατρικές τους εκτός Ελλάδας αποτέλεσαν σημαντική πηγή εσόδων και επέδρασαν θετικά στην κερδοφορία τους. Ειδικότερα μετά το 2010, τα κέρδη από δραστηριότητες εκτός Ελλάδας αποτέλεσαν αντιστάθμισμα των ζημιών στο εσωτερικό, που προήλθαν κυρίως από την επιβολή έκτακτων επιχειρηματικών εισφορών από το κράτος αλλά και την απομείωση της αξίας των ομολόγων που κατείχαν.

Οι ελληνικές τράπεζες κατά το 2011 δραστηριοποιούνταν σε 14 κράτη εκ των οποίων τα έξι (6) κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω 48 θυγατρικών τραπεζών και υποκαταστημάτων. Έπειτα από μια πολυετή περίοδο σημαντικής επέκτασης της δραστηριότητας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό, τα τελευταία έτη οι ελληνικές τράπεζες, επηρεασμένες από τη σφοδρή δημοσιονομική κρίση των τελευταίων ετών, εμφάνισαν σταδιακή επιβράδυνση των μεγεθών τους. Ειδικότερα, τα σημαντικότερα μεγέθη των ελληνικών τραπεζών, στο τέλος του 2011, είχαν ως εξής:

- το σύνολο του ενεργητικού τους υποχώρησε κατά €17,6 δισ. και διαμορφώθηκε στα €72,8 δισ., έναντι €90,4 δισ. στο τέλος του 2010, εμφανίζοντας σημαντική μείωση της τάξης του 20%,
- οι συνολικές χορηγήσεις ανήλθαν στα €53,2 δισ., εμφανίζοντας μείωση κατά 13% σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος του 2010, ποσοστό όχι και τόσο χαμηλό αν αναλογιστεί κανείς τη σφοδρή μείωση στην κεφαλαιοποίησή τους και τις ζημίες που υπέστησαν εντός των εθνικών συνόρων,
- οι καταθέσεις τους μειώθηκαν κατά €6,6 δισ. ευρώ και διαμορφώθηκαν στα €37 δισ., παρουσιάζοντας μείωση της τάξης του 15% σε σχέση με το 2010,
- τα κέρδη προ φόρων διατηρήθηκαν, φθάνοντας τα €555 εκατ. και
- διατήρησαν ένα δίκτυο με 2.922 τραπεζικά καταστήματα, 4.422 ATM, και 33.011 εργαζόμενους.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατάφερε υπό ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες να διατηρήσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του στις γειτονικές οικονομίες και ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ώστε να αντεπεξέλθει αλλά και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που δημιουργούνται. Έχοντας πλέον δημιουργήσει εκτεταμένο δίκτυο θυγατρικών τραπεζών και υποκαταστημάτων, η περαιτέρω επέκταση στη ΝΑ Ευρώπη διαφαίνεται ότι θα συνεχιστεί μόλις υπάρξουν ενδείξεις σταθεροποίησης της εγχώριας οικονομικής κατάστασης. Στη τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία η διατήρηση της διεθνούς παρουσίας των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό είναι στρατηγικής σημασίας προκειμένου:

- να διατηρηθεί η απρόσκοπτη στήριξη των ελληνικών επιχειρήσεων που ασκούν δραστηριότητα στην περιοχή,
- να μη διακοπεί η παροχή υπηρεσιών στον χρηματοπιστωτικό, τουριστικό και ασφαλιστικό τομέα, και
- να συνεχισθεί ή και να ενταθεί η αξιοποίηση των ευκαιριών που παρουσιάζουν οι χώρες της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων.

Πίνακας 5: Παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό

Πηγή: *Ιστοσελίδες τραπεζών (στοιχεία προ συγχωνεύσεων – εξαγορών)*

ΟΜΙΛΟΣ	ΧΩΡΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ
ΕΘΝΙΚΗ	1. Βουλγαρία	United Bulgarian Bank
	2. Σερβία	Vojvodjanska Banka
	3. Τουρκία	Finansbank
	4. Ρουμανία	Banka Romaneasca
	5. Κύπρος	National Bank of Greece Cyprus
	6. Ν. Αφρική	The South African Bank of Athens
	7. Π.Γ.Δ.Μ.	Stopanska Banka
	8. Αλβανία	National Bank of Greece
	9. Αυστραλία	National Bank of Greece
	10. Αίγυπτος	National Bank of Greece
	11. Μ. Βρετανία	National Bank of Greece
EFG-EUROBANK ERGASIAS	1. Κύπρος	Eurobank EFG
	2. Ρουμανία	Banc Post
	3. Βουλγαρία	Bulgarian Postbank
	4. Ουκρανία	Universal Bank
	5. Τουρκία	Eurobank Tefken
	6. Σερβία	EurobankEFG AD Belgrade
	7. Πολωνία	Polbank EFG
	8. Λουξεμβούργο	Eurobank EFG Private Bank Luxembourg
	9. Μ. Βρετανία	Eurobank EFG
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	1. Αλβανία	Emporiki Bank Albania
	2. Βουλγαρία	Emporiki Bank Bulgaria
	3. Κύπρος	Emporiki Bank Cyprus
	4. Ρουμανία	Emporiki Bank Romania
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	1. Η.Π.Α.	Marathon Bank
	2. Ρουμανία	Piraeus Bank Romania
	3. Αλβανία	Tirana Bank
	4. Βουλγαρία	Piraeus Bank Bulgaria
	5. Σερβία	Piraeus Bank AD Beograd
	6. Ουκρανία	JSC Piraeus Bank ICB
	7. Αίγυπτος	Piraeus Bank Egypt
	8. Κύπρος	Τράπεζα Πειραιώς Κύπρου
	9. Μ. Βρετανία	Piraeus Bank London Branch
MARFIN EGNATIA	1. Ρουμανία	EGNATIA Bank Romania
ALPHA BANK	1. F.Y.R.O.M.	Alpha Bank Skopje
	2. Κύπρος	Alpha Bank Cyprus
	3. Μ. Βρετανία	Alpha Bank London
	4. Ρουμανία	Alpha Bank Romania
	5. Σερβία	Alpha Bank Srbija
	6. Βουλγαρία	Alpha Bank Bulgaria
	7. Αλβανία	Alpha Bank Albania
	8. Ουκρανία	JSC Astra Bank
ATE Bank	1. Ρουμανία	ATE Bank Romania

Πίνακας 6: Δίκτυο Καταστημάτων ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (31.12.2011)

Πηγή: Έρευνα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

	Εθνική τράπεζα	Eurobank	Alpha Bank	Πειραιώς	Εμπορική τράπεζα
Αίγυπτος	18				
Αλβανία	27		45	56	22
Βουλγαρία	223	209	102	100	22
Ηνωμένο Βασίλειο	1		1	1	
ΗΠΑ				13	
Κύπρος	17	7	35	14	11
Λουξεμβούργο		1			
Μάλτα	1				
Ν. Αφρική	8				
Ουκρανία		50	24	45	
ΠΓΔΜ	64		24		
Ρουμανία	135	276	165	178	29
Σερβία	119	117	137	44	
Τουρκία	522	59			
Σύνολο	1.135	719	533	451	84
Γενικό σύνολο: 2.922					

Πίνακας 7: Δίκτυο ATM των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (31.12.2011)

Πηγή: Έρευνα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

	Εθνική τράπεζα	Eurobank	Alpha Bank	Πειραιώς	Εμπορική τράπεζα
Αίγυπτος	18				
Αλβανία	34		60	83	33
Βουλγαρία	780	μ.δ.	113	136	27
ΗΠΑ				16	
Κύπρος	16	μ.δ.	38	14	11
Ν. Αφρική	1				
Ουκρανία		μ.δ.	25	55	
ΠΓΔΜ	101		23		
Ρουμανία	154	μ.δ.	226	255	32
Σερβία	136	μ.δ.	154	55	
Τουρκία	1.826	μ.δ.			
Σύνολο	3.066	μ.δ.	639	614	103
Γενικό σύνολο: 4.422					

Πίνακας 8: Απασχολούμενο προσωπικό των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό (31.12.2011)

Πηγή: Έρευνα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

	Εθνική τράπεζα	Eurobank	Alpha Bank	Πειραιώς	Εμπορική τράπεζα
Αίγυπτος	228				
Αλβανία	265		384	478	254
Βουλγαρία	2.790	μ.δ.	912	947	288
Ηνωμένο Βασίλειο	51		66	16	
ΗΠΑ				158	
Κύπρος	302	μ.δ.	828	333	194
Λουξεμβούργο		μ.δ.			
Μάλτα	22				
Ν. Αφρική	163				
Ουκρανία		μ.δ.	373	708	
ΠΓΔΜ	1.021		276		
Ρουμανία	1.516	μ.δ.	2.292	1.870	358
Σερβία	1.823	μ.δ.	1.485	565	
Τουρκία	12.045	μ.δ.			
Σύνολο	20.226	μ.δ.	6.616	5.075	1.094
Γενικό σύνολο: 33.011					

3.3. Πρόσφατες εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο

Η Τράπεζα της Ελλάδος εκπόνησε το Μάρτιο του 2012, μελέτη στρατηγικής αξιολόγησης του τραπεζικού τομέα, με στόχο την αξιολόγηση των προοπτικών βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών. Από τη μελέτη προέκυψαν τέσσερις «συστημικές τράπεζες», η Εθνική τράπεζα, η Eurobank, η Alpha Bank και η τράπεζα Πειραιώς, οι οποίες κρίθηκαν κατάλληλες για δημόσια στήριξη μέσω της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης. Οι «μη συστημικές τράπεζες» σύμφωνα και με όσα προβλέπονται στο Μνημόνιο θα πρέπει να ανακεφαλαιοποιηθούν

αποκλειστικά με ιδιωτικά κεφάλαια έως το τέλος Απριλίου 2013, διαφορετικά θα τεθούν σε διαδικασία εξυγίανσης μέχρι το τέλος Ιουνίου 2013.

Υπό το παραπάνω πρίσμα η Τράπεζα της Ελλάδος, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ο φορέας μέσω του οποίου θα υλοποιηθεί η ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών), αλλά και οι ίδιες οι συστημικές τράπεζες πήραν μια σειρά πρωτοβουλιών, ώστε να οδηγηθεί ο τραπεζικός κλάδος στη δημιουργία ισχυρών τραπεζικών σχημάτων, επαρκώς ανακεφαλαιωμένων που θα διασφαλίσουν την σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και θα μπορέσουν να συμβάλουν ενεργά στην επανεκκίνηση και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Τα τελευταία δύο χρόνια συντελέστηκαν οι παρακάτω αλλαγές:

- εξαγορά της Εμπορικής Τράπεζας από την Alpha Bank, τον Οκτώβριο 2012,
- εισαγωγή σε καθεστώς εκκαθάρισης της Τράπεζας Proton και μεταφορά του υγιούς τμήματος στη νέα Proton με μοναδικό μέτοχο το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, τον Οκτώβριο 2011,
- εισαγωγή σε καθεστώς εκκαθάρισης της Τράπεζας TBank και μεταφορά του υγιούς τμήματος στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, τον Δεκέμβριο 2011,
- εισαγωγή σε καθεστώς εκκαθάρισης των συνεταιριστικών τραπεζών Αχαΐας, Λαμίας, Λέσβου-Λήμνου και μεταφορά των καταθέσεων τους στην Εθνική Τράπεζα, τον Μάρτιο 2012,
- απορρόφηση του υγιούς τμήματος της Αγροτικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς, τον Ιούλιο 2012,
- εξαγορά της Γενικής Τράπεζας από την τράπεζα Πειραιώς, τον Δεκέμβριο 2012,
- διάσπαση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και ίδρυση του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου («καλή Τράπεζα») με μοναδικό μέτοχο το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, τον Ιανουάριο 2013,
- εξαγορά του Δικτύου Καταστημάτων στην Ελλάδα της Τράπεζας Κύπρου, CPB (Λαϊκής Τράπεζας) και Ελληνικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς, τον Μάρτιο 2013,
- εξαγορά της Millenium Bank από την Τράπεζα Πειραιώς, τον Απρίλιο 2013,

- εισαγωγή σε καθεστώς εκκαθάρισης της τράπεζας First Business Bank (λόγω αδυναμίας ανακεφαλαιοποίησης) και μεταβίβαση των υγείων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού της στην Εθνική Τράπεζα, τον Μάιο 2013.

3.4. Παρουσίαση των τεσσάρων (4) συστημικών τραπεζών

3.4.1. Εθνική τράπεζα

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. ιδρύθηκε το 1841 και εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών το 1880. Με 170 και πλέον χρόνια επιτυχούς και συνεχούς παρουσίας στον οικονομικό βίο της χώρας, η Εθνική Τράπεζα είναι ένας σύγχρονος και ολοκληρωμένος όμιλος εταιρειών παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Το 1891 η Τράπεζα ίδρυσε την Ελληνική Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων «Η Εθνική» και το 1927 την Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος. Μέχρι την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος το 1928, είχε το αποκλειστικό εκδοτικό προνόμιο και ήταν υπεύθυνη για την έκδοση του νομίσματος. Το 1953 συγχωνεύτηκε με την «Τράπεζα Αθηνών» και το 1998 συγχωνεύτηκε μέσω απορροφήσεως με την «Εθνική Κτηματική». Η συγχώνευση αυτή, η οποία χρονικά συμπίπτει με την απελευθέρωση της στεγαστικής πίστης στην Ελλάδα, σηματοδοτεί τη στροφή της Εθνικής Τράπεζας στον τομέα της λιανικής τραπεζικής. Το 2002 ενσωματώνει επίσης την Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως.

Από τις αρχές του 2000 η Εθνική Τράπεζα, με ως τότε παρουσία στα σημαντικότερα διεθνή χρηματοοικονομικά κέντρα (Β. Αμερική, Δυτική Ευρώπη) διαφοροποιεί τον στρατηγικό της προσανατολισμό, στρεφόμενη στις ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, στις οποίες μέχρι τότε διέθετε περιορισμένη παρουσία. Το 2000 αγοράζει τη United Bulgarian Bank και τη Storranska Banka, στη Βουλγαρία και την Π.Γ.Δ.Μ. αντίστοιχα. Ακολουθεί η εξαγορά της Banca Romaneasca στη Ρουμανία το 2003. Η πρωτοφανούς ύψους για τα

δεδομένα της ελληνικής αγοράς εξαγορά της Finansbank στην Τουρκία και της Vojvodjanska Banca στη Σερβία το 2006 ολοκληρώνουν την παρουσία του Ομίλου στην ευρύτερη περιοχή. Συνολικά οι διεθνείς δραστηριότητές της αναπτύσσονται μέσω 7 θυγατρικών τραπεζών στην Τουρκία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Π.Γ.Δ.Μ., τη Σερβία, την Κύπρο, και τη Νότια Αφρική. Διαθέτει επίσης καταστήματα στην Αλβανία, τη Σερβία την Αίγυπτο και το Ηνωμένο Βασίλειο και γραφεία αντιπροσωπείας στην Αυστραλία.

Ο Όμιλος δραστηριοποιείται ενεργά σε 12 χώρες και περιλαμβάνει, εκτός της ΕΤΕ, 9 τράπεζες και 58 εταιρείες παροχής χρηματοοικονομικών και λοιπών υπηρεσιών. Απασχολεί 35.078 εργαζόμενους και διαθέτει ευρύ δίκτυο διανομής προϊόντων και υπηρεσιών στο εξωτερικό με 1.184 Καταστήματα. Το δίκτυο της στο εσωτερικό, αριθμεί 511 καταστήματα και περίπου 1.348 ATMs (στοιχεία 31.12.2012) και καλύπτει ολόκληρη τη γεωγραφική έκταση της Ελλάδας.

Πίνακας 9: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας

(α' τρίμηνο 2013)

Πηγή: Δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία

Εθνική Τράπεζα	α' τρίμηνο 2013
Ενεργητικό (δισ.)	104,2
Δάνεια (καθαρά) (δισ.)	70,9
Καταθέσεις (δισ.)	68,2
Έσοδα (εκ.)	915
Έξοδα (εκ.)	563
Δάνεια / Καταθέσεις (%)	104%
Core Tier I (%)	9,3%
Δείκτης 90 ⁺	19,8%
Δείκτης κάλυψης	54,0%

3.4.2. Eurobank

Η τράπεζα Eurobank ιδρύθηκε το 1924 (ίδρυση της Τράπεζας Αθηνών της οποίας η νομική συγχώνευση με την Eurobank EFG ολοκληρώθηκε το 1999, με απορρόφηση της τελευταίας από την πρώτη). Με τη μορφή αυτή εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αθηνών στις 14 Απριλίου του 1999, ενώ το 1926 εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο Αθηνών τόσο η Τράπεζα Αθηνών όσο και η τράπεζα Εργασίας. Ο όμιλος Eurobank EFG, είναι ένας διεθνής τραπεζικός οργανισμός, που απασχολεί πάνω από 18.500 άτομα και προσφέρει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του, μέσα από ένα δίκτυο περίπου 1.600 καταστημάτων και σημείων πώλησης, αλλά και μέσα από εναλλακτικά δίκτυα διάθεσης.

Ο Όμιλος Eurobank EFG έχει σημαντική παρουσία σήμερα σε μια σειρά χωρών όπως η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Σερβία, η Ρουμανία, η Τουρκία, η Πολωνία, το Ην. Βασίλειο, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος. Στην Ελλάδα, ο όμιλος συγκαταλέγεται μεταξύ των κορυφαίων τραπεζικών ομίλων στους τομείς της καταναλωτικής και επιχειρηματικής πίστης, διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, χρηματιστηριακών εργασιών και ασφαλειών ζωής. Σημαντική παρουσία διαθέτει επίσης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης (Νέα Ευρώπη), όπου συγκαταλέγεται μεταξύ των κορυφαίων τραπεζών σε όλες τις χώρες όπου δραστηριοποιείται.

Τον Οκτώβριο του 2012 ανακοινώθηκε η συγχώνευση της Τράπεζας με την Εθνική Τράπεζα, γεγονός που θα δημιουργούσε τον μεγαλύτερο τραπεζικό όμιλο στην Ελλάδα. Στην πορεία όμως και ενώ είχαν ήδη αρχίσει οι διαδικασίες ενοποίησης, με παρέμβαση της τρόικας ανακοινώθηκε η αναστολή τους, υπό το φόβο ανεπιτυχούς ανακεφαλαιοποίησης του ενοποιημένου σχήματος.

Πίνακας 10: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου Eurobank (α' τρίμηνο 2013)

Πηγή: Δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία

Eurobank	α' τρίμηνο 2013
Ενεργητικό (δισ.)	64,5
Δάνεια (καθαρά) (δισ.)	47,4
Καταθέσεις (δισ.)	32,2
Έσοδα (εκ.)	343
Έξοδα (εκ.)	249
Δάνεια / Καταθέσεις (%)	147%
Core Tier I (%)	9,5%
Δείκτης 90 ⁺	24,6%
Δείκτης κάλυψης	42,9%

3.4.3. Alpha Bank

Η Alpha Bank ιδρύθηκε το 1879 από τον Ιωάννη Φ. Κωστόπουλο ως «Τράπεζα Καλαμών». Το 1924 η έδρα της μεταφέρθηκε στην Αθήνα και μετονομάστηκε σε «Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστεως», μετέπειτα σε «Τράπεζα Πίστεως» και τέλος μετά την συγχώνευση με την Ιωνική Τράπεζα το 2000 σε «Alpha Bank». Ο Όμιλος Alpha Bank είναι ένας από τους μεγαλύτερους ομίλους του χρηματοοικονομικού τομέα και προσφέρει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της λιανικής τραπεζικής, της τραπεζικής μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, των πιστωτικών καρτών, της διαχείρισης κεφαλαίων, της επενδυτικής τραπεζικής, του private banking, των χρηματιστηριακών εργασιών, του leasing και του factoring. Ο Όμιλος της Alpha Bank δραστηριοποιείται επίσης στη διεθνή τραπεζική αγορά με παρουσία σε Λονδίνο, Ρουμανία, Κύπρο, , Σερβία, Ουκρανία, Αλβανία και Π.Γ.Δ.Μ.. Τον Οκτώβριο του 2012 απέκτησε το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου της Εμπορικής Τράπεζας από την Credit Agricole και πλέον αριθμεί 1.226 Καταστήματα και 17.767 υπαλλήλους (στοιχεία Μάρτιος 2013).

Πίνακας 11: Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου Alpha Bank (α' τρίμηνο 2013)

Πηγή: Δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία

Alpha Bank	α' τρίμηνο 2013
Ενεργητικό (δισ.)	71,8
Δάνεια (δισ.)	65,0
Καταθέσεις (δισ.)	42,0
Έσοδα (εκ.)	599
Έξοδα (εκ.)	322
Δάνεια / Καταθέσεις (%)	155%
Core Tier I (%)	13,9%
Δείκτης 90 ⁺	30,1%
Δείκτης κάλυψης	52,0%

3.4.4. Τράπεζα Πειραιώς

Η Τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916 και για πολλές δεκαετίες λειτούργησε ως ιδιωτική Τράπεζα. Το 1975 πέρασε υπό κρατικό έλεγχο, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1991, ενώ από το Δεκέμβριο του 1991 ιδιωτικοποιήθηκε και έκτοτε παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη εργασιών, μεγεθών και δραστηριοτήτων. Παράλληλα με την οργανική της ανάπτυξη κατά τις δεκαετίες του 1990 και 2000, η Τράπεζα Πειραιώς υλοποίησε μία σειρά στρατηγικών κινήσεων, με σκοπό την εδραίωσή της στην εγχώρια αγορά. Έτσι, το 1998 προχώρησε στην απορρόφηση των εργασιών της Chase Manhattan στην Ελλάδα, στην εξαγορά της Τράπεζας Μακεδονίας-Θράκης και της μικρής εξειδικευμένης Τράπεζας Credit Lyonnais Hellas, ενώ στις αρχές του 1999 στην απόκτηση του ελέγχου της Τράπεζας Χίου και στην απορρόφηση των εργασιών της National Westminster Bank PLC στην Ελλάδα. Τον Ιούνιο του 2000 πραγματοποίησε την ενοποίηση των τραπεζικών δραστηριοτήτων της στην

Ελλάδα, μέσω της απορρόφησης των εμπορικών Τραπεζών Μακεδονίας-Θράκης και Χίου.

Το 2002, η Τράπεζα Πειραιώς απέκτησε τον έλεγχο της ETBAbank ενώ η απορρόφησης της ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο 2003. Επίσης, το 2002 υπογράφηκε συμφωνία Στρατηγικής Συνεργασίας του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς με το διεθνή τραπεζοασφαλιστικό Όμιλο ING για την ελληνική αγορά, με έμφαση στο χώρο των τραπεζοασφαλειών, η οποία ανανεώθηκε τον Οκτώβριο 2007 για 10 έτη. Τον Ιούλιο 2009 η Τράπεζα Πειραιώς και η BNP Wealth Management προχώρησαν στη σύναψη στρατηγικής συνεργασίας στο Wealth Management. Τέλος, τον Οκτώβριο 2009 η Τράπεζα Πειραιώς και η ERGO A.A.E.Z., θυγατρική της Ergo International στην Ελλάδα και μέλος του γερμανικού ασφαλιστικού Ομίλου Munich Re, συμφώνησαν σε 10ετή αποκλειστική συνεργασία στον κλάδο των γενικών ασφαλειών.

Το 2005, ο Όμιλος Τράπεζας Πειραιώς υλοποιώντας τη στρατηγική επέκτασής του στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Ανατολικής Μεσογείου, προχώρησε στην εξαγορά της βουλγαρικής Τράπεζας Eurobank (μετονομάστηκε σε Piraeus Bank Bulgaria), ενισχύοντας την εκεί 12χρονη παρουσία του Ομίλου, ενώ το Μάρτιο 2006 ολοκληρώθηκε η συγχώνευση των καταστημάτων της Τράπεζας Πειραιώς στη Βουλγαρία με την Eurobank. Επίσης, το 2005, εισήλθε στη σερβική αγορά με την εξαγορά της Atlas Bank (μετονομάστηκε σε Piraeus Bank Beograd), αλλά και στην αιγυπτιακή αγορά με την εξαγορά της Egyptian Commercial Bank (μετονομάστηκε σε Piraeus Bank Egypt). Τέλος, εντός του 2007, ο Όμιλος Πειραιώς διεύρυνε τη διεθνή παρουσία του στην Ουκρανία με την εξαγορά της International Commerce Bank (μετονομάστηκε σε Piraeus Bank ICB), και στην Κύπρο με την ίδρυση της Τράπεζας Πειραιώς Κύπρου και τη συμφωνία εξαγοράς του δικτύου της Arab Bank Κύπρου.

Στα τέλη Ιουλίου 2012, η Τράπεζα Πειραιώς απέκτησε το "υγιές" τμήμα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (επιλεγμένα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού),

ενώ τρεις μήνες αργότερα η Τράπεζα υπέγραψε συμφωνία με τη Societe Generale για την απόκτηση του συνολικού ποσοστού συμμετοχής (99%) της τελευταίας στη Γενική Τράπεζα. Το Μάρτιο του 2013, η Τράπεζα Πειραιώς απέκτησε τις τραπεζικές δραστηριότητες στην Ελλάδα της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας και τον Απρίλιο 2013, η Τράπεζα Πειραιώς συμφώνησε στην απόκτηση της Millennium Bank Ελλάδας. Σήμερα αριθμεί ένα δίκτυο περίπου 1.7500 καταστημάτων και απασχολεί περισσότερους από 24.700 εργαζόμενους.

Πίνακας 12 : Βασικά οικονομικά μεγέθη του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς
(α' τρίμηνο 2013)

Πηγή: Δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία

Τράπεζα Πειραιώς	α' τρίμηνο 2013
Ενεργητικό (δισ.)	99,1
Δάνεια (καθαρά) (δισ.)	76,5
Καταθέσεις (δισ.)	56,3
Έσοδα (εκ.)	432
Έξοδα (εκ.)	264
Δάνεια / Καταθέσεις (%)	136%
Core Tier I (%)	14,1%
Δείκτης 90 ⁺	31,0%
Δείκτης κάλυψης	49,0%

Βιβλιογραφία 3^{ου} Κεφαλαίου

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012,

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Τράπεζα της Ελλάδος, (2013), Έκθεση του Διοικητή για το 2012,

Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.nbg.gr>

<http://www.alpha.gr>

<http://www.eurobank.gr>

<http://www.piraeusbankgroup.com>

<http://www.hba.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

4.1 Το δυσχερές οικονομικό περιβάλλον

Η τελευταία πενταετία 2009 - 2013 ήταν πολύ δύσκολη για τη χώρα αλλά και για το τραπεζικό της σύστημα. Ενώ το διεθνές οικονομικό περιβάλλον παρουσίαζε σταδιακή ανάκαμψη, η ελληνική οικονομία εισήλθε και παραμένει σε παρατεταμένη ύφεση, με εκτίμηση για αναστροφή του οικονομικού κλίματος από το 2014. Ταυτόχρονα, κατά το ίδιο διάστημα η εξαιρετικά επιβαρυμένη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας οδήγησε σε σημαντική μείωση της πιστοληπτικής της ικανότητας, αδυναμία πρόσβασης στις διεθνείς αγορές και συγκέντρωση του διεθνούς ενδιαφέροντος γύρω από τον τρόπο διαχείρισης του υψηλού δημόσιου χρέους.

Πίνακας 13: Ποσοστιαίες μεταβολές βασικών μακροοικονομικών μεγεθών

Πηγή: *European Economic Forecast – Spring 2011 & Autumn 2012*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΑΕΠ (ετήσια % μεταβολή)	-2,0	-4,9	-7,1	-6,0	-4,2	0,6
Έλλειμμα (-)/Πλεόνασμα (+) Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-15,4	-10,7	-9,4	-6,8	-5,5	-4,6
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	127,1	148,3	170,6	176,7	188,4	188,9
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (%)	-14,0	-12,8	-11,7	-8,3	-6,3	-5,2
Πληθωρισμός (ΕΔΤΚ) (%)	1,3	4,7	3,1	1,1	-0,8	-0,4
Ανεργία (%)	9,5	12,6	17,7	23,6	24,0	22,2

Σε αυτό το οικονομικό περιβάλλον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήρθε αντιμέτωπο με πολλές προκλήσεις. Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν υπήρξαν γενεσιουργός αιτία της οικονομικής κρίσης, σε αντίθεση με τον τραπεζικό τομέα άλλων χωρών, παρόλα αυτά επηρεάστηκαν έντονα από τις συνέπειες των δημοσιονομικών προβλημάτων της χώρας. Μέχρι ενός σημείου τις διαχειρίστηκαν αποτελεσματικά, χάρη:

- στα ικανοποιητικά προς κρίσης επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας,
- τη χαμηλή συγκριτικά μόχλευση και
- τη συντηρητική πολιτική διαχείρισης ρευστότητας και ποιότητας ενεργητικού.

Καθώς η κρίση όμως γινόταν όλο και εντονότερη, οι ελληνικές τράπεζες ήρθαν αντιμέτωπες με μία σειρά από δυσμενείς εξελίξεις, όπως οι επαναλαμβανόμενες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής τους ικανότητας, ο συνεχιζόμενος αποκλεισμός τους από τις διεθνείς αγορές άντλησης κεφαλαίων, ο περιορισμός της ρευστότητάς τους από την έντονη εκροή καταθέσεων, κυρίως κατά τη διάρκεια του 2011, και η χειροτέρευση της ποιότητας των δανειακών τους χαρτοφυλακίων. Για τη στήριξη των ελληνικών τραπεζών, απέναντι στο δυσμενές αυτό οικονομικό κλίμα, ελήφθησαν συνδυασμένα μέτρα εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας της Ελλάδος.

Τέλος τον Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI), στο οποίο οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων και ομολογιακών δανείων περίπου €50 δισ., ένα ποσό που αναλογούσε περίπου στο 25% του συνολικού προγράμματος. Η συμμετοχή τους αυτή βοήθησε καθοριστικά στην επιτυχία του PSI και στο υψηλό τελικό ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτών σε αυτό (96,6%), ωστόσο η εθελοντική αυτή συνδρομή προς το Δημόσιο είχε τεράστιο κόστος για τις ίδιες τις τράπεζες, οι οποίες αναγκάστηκαν να καταγράψουν εκτιμώμενες ζημίες (προ φόρων) ύψους περίπου €38 δισεκατομμυρίων.

4.2 Η διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας

Οι βασικοί δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών υπολογίζονται με βάση τον Ν.3601/2007 και τις διατάξεις των ΠΔ/ΤΕ2630/29.10.2012 «Ορισμός των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα» και ΠΔ/ΤΕ2588/20.08.2007 «Κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με την τυποποιημένη προσέγγιση». Τα τραπεζικά ιδρύματα υποχρεούνται σε δημοσίευση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, όπως επιτάσσει ο Πυλώνας 3 του Συμφώνου της Βασιλείας II και οι τράπεζες έχουν αναλάβει την ευθύνη υπολογισμού του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας και δεσμεύονται για την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία των δημοσιευμένων στοιχείων τους. Το κανονιστικό όμως πλαίσιο της Βασιλείας II, που προβλέπει τον υπολογισμό της κάλυψης κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι πιστωτικού κινδύνου, δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη τον συστημικό κίνδυνο, που τελικά αποτέλεσε και το λόγο εκδήλωσης της κρίσης.

Τα ποσοτικά κριτήρια που προβλέπονται από την εποπτεία για την εξασφάλιση επάρκειας των κεφαλαίων της Τράπεζας επιβάλλουν τη διατήρηση ελάχιστων ποσών κεφαλαίων και δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σταθμισμένου κινδύνου ίσου με 8%, ο οποίος ορίζεται ως η σχέση των κεφαλαίων προς τα περιουσιακά στοιχεία, συγκεκριμένους λογαριασμούς τάξεως και του τεκμαρτού ποσού που προκύπτει από τις συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις για κάλυψη του κινδύνου αγοράς. Τουλάχιστον το ήμισυ των απαιτούμενων κεφαλαίων θα πρέπει να αποτελείται από Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Tier I) και το υπόλοιπο από συμπληρωματικά Ίδια Κεφάλαια (Tier II).

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών έχει δεχτεί ισχυρά πλήγματα τα τελευταία χρόνια λόγω μιας σειράς αρνητικών παραγόντων οι κυριότεροι των οποίων είναι οι εξής:

- αδυναμία των δανειοληπτών να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους, γεγονός που οδήγησε σε κατακόρυφη αύξηση των προβλέψεων έναντι επισφαλών απαιτήσεων και αύξηση του σταθμισμένου ενεργητικού,
- μείωση εσόδων από τόκους και προμήθειες, λόγω μείωσης των τραπεζικών εργασιών, ως αντιστάθμισμα στην αύξηση πιστωτικού κινδύνου των δανειοληπτών,
- μείωση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας και των ίδιων των τραπεζών, με συνεπακόλουθο την άντληση ρευστότητας σε μη ανεκτά επιτοκιακά επίπεδα,
- καταγραφή σημαντικών ζημιών λόγω απομείωσης της αξίας των Ομολόγων του Ελληνικού κράτους από την υλοποίηση του PSI,
- δυσμενές οικονομικό κλίμα που εκφράστηκε μέσα από δημοσιονομική αστάθεια, παρατεταμένη ύφεση, πτωχεύσεις ευρωπαϊκών & ελληνικών τραπεζών, γεγονότα που επηρέασαν αρνητικά το κλίμα εμπιστοσύνης στις αγορές και οδήγησαν σε δραματική μείωση της χρηματιστηριακής τους αξίας, καθώς και σε αδυναμία απρόσκοπτης άντλησης κεφαλαίων από αυτές.

Λόγω όλων των προαναφερόμενων αιτιών και κυρίως λόγω της επίδρασης του PSI, οι Δείκτες Κεφαλαιακής Επάρκειας των ελληνικών τραπεζών παρουσίασαν επιδείνωση τα τελευταία χρόνια και βρέθηκαν κάτω από τα κατώτατα όρια που ορίζει το Σύμφωνο της Βασιλείας. Ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας των 4 συστημικών τραπεζών που περιλαμβάνει τα κεφάλαια Tier I και Tier II, ο Βασικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Tier I) και ο Κύριος Βασικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Core Tier I) παρουσιάζονται για τα έτη 2009-2012 στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 14: Δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των 4 συστημικών τραπεζών

Πηγή: Δημοσιευμένα στοιχεία τραπεζών

Συνολικός Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας	2009	2010	2011*	2012*
Εθνική Τράπεζα	11,3%	13,7%	8,3%	9,0%
Eurobank	12,7%	11,7%	12,0%	11,6%
Alpha Bank	13,3%	13,5%	9,8%	14,4%
Τράπεζα Πειραιώς	10,3%	11,2%	8,7%	12,2%

Βασικός Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (Tier I)	2009	2010	2011*	2012*
Εθνική Τράπεζα	11,3%	13,1%	7,2%	8,5%
Eurobank	11,5%	11,6%	11,5%	11,6%
Alpha Bank	11,7%	11,8%	8,5%	14,0%
Τράπεζα Πειραιώς	9,5%	10,4%	8,7%	11,8%

Κύριος Βασικός Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (Core Tier I)	2009	2010	2011*	2012*
Εθνική Τράπεζα	9,5%	12,0%	6,3%	8,8%
Eurobank	9,8%	9,1%	9,3%	10,8%
Alpha Bank	9,0%	9,0%	7,3%	13,7%
Τράπεζα Πειραιώς	8,6%	9,1%	6,0%	11,7%

* Περιλαμβάνουν τη βοήθεια από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Το 2012 οι πιέσεις επί της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών κορυφώθηκαν και οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εμφάνισαν ζημίες (μετά από φόρους) ύψους €5,1 δισ, οι οποίες αντανακλούν αφενός απομειώσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου λόγω του PSI, αφετέρου δε επισφάλειες σε δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα. Η ένταση της ύφεσης αύξησε τη δυσκολία των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών να εκπληρώνουν με συνέπεια τις δανειακές τους υποχρεώσεις, γεγονός που επιδείνωσε την ποιότητα των δανείων σε όλες τις κατηγορίες. Ενδεικτικό των προοπτικών όσον αφορά την ομαλή εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων των δανειοληπτών του ιδιωτικού τομέα είναι το γεγονός ότι για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών ο λόγος των δανείων

σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων ανήλθε σε 22,5% στο τέλος Σεπτεμβρίου 2012, έναντι 16% στο τέλος Δεκεμβρίου 2011. Ως μέτρο διαφύλαξης της ποιότητας των χαρτοφυλακίων τους, οι ελληνικές τράπεζες αυστηροποίησαν τα κριτήρια χορήγησης δανείων και οδηγήθηκαν σε μια συστηματική προσπάθεια απομόχλευσης από στοιχεία υψηλού κινδύνου. Κατά συνέπεια ο περιορισμός των τραπεζικών εργασιών στο παραπάνω πλαίσιο οδήγησε σε περαιτέρω υποχώρηση της οργανικής κερδοφορίας τους (των καθαρών εσόδων τους από τόκους και προμήθειες). Περιορισμένη θετική επίδραση στα αποτελέσματα είχε η μείωση των εξόδων που επιδίωξαν και πέτυχαν όλες οι τράπεζες, ενώ μονόδρομος είναι η επίτευξη περαιτέρω περιστολών εξόδων και στο μέλλον. Η συσσώρευση ζημιών είχε ως συνέπεια σημαντική υποχώρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα να καταστεί επιτακτική ανάγκη η ανακεφαλαιοποίησή τους.

Η Τράπεζα της Ελλάδος σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, διεξήγε το 2012 άσκηση ανακεφαλαιοποίησης, ώστε να προσδιορίσει ακριβώς τις πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις ελληνικές τράπεζες, χρησιμοποιώντας δύο σενάρια μακροοικονομικών παραδοχών, ένα βασικό και ένα δυσμενές. Για τον προσδιορισμό του ελάχιστου ύψους των αναγκαίων πρόσθετων κεφαλαίων ελήφθησαν υπόψη:

- η απομείωση της αξίας των χαρτοφυλακίων ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου που κατέχουν οι τράπεζες, η οποία προκύπτει από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2011,
- οι εκτιμώμενες αναμενόμενες ζημίες στα χαρτοφυλάκια δανείων των τραπεζών,
- οι ήδη σχηματισμένες προβλέψεις για τις προαναφερόμενες ζημίες και
- η εκτιμώμενη για την επόμενη περίοδο κερδοφορία των τραπεζών.

Το τελικό ύψος των απαιτήσεων σε κεφάλαια οφείλει επίσης να είναι επαρκές ώστε ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1) να διαμορφώνεται κατ' ελάχιστον σε 9% μέχρι το τέλος του Γ' τριμήνου του 2012 και 10% μέχρι το τέλος του Β' τριμήνου του 2013. Επίσης, οι εν λόγω απαιτήσεις σε κεφάλαια διασφαλίζουν ότι για κάθε ένα από τα τρία έτη, 2012-2014, ο ανωτέρω δείκτης διαμορφώνεται σε 7% με βάση το δυσμενές σενάριο. Όσον αφορά την κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών, δόθηκε προτεραιότητα στην προσέλκυση κεφαλαίων από επενδυτές του ιδιωτικού τομέα, ενώ τυχόν απαιτούμενα πρόσθετα κεφάλαια προβλέπεται να αντληθούν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Οι τράπεζες τέλος εκλήθησαν να διαμορφώσουν νέα επιχειρησιακά σχέδια, που θα προσδιορίζουν τη στρατηγική τους, για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργεί η ύφεση και για την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους βάσης.

Το Μάιο και το Δεκέμβριο του 2012, οι τέσσερις τράπεζες που προσδιορίστηκαν από την αξιολόγηση της Τράπεζας της Ελλάδος ως βιώσιμες (συστημικές τράπεζες), έλαβαν προκαταβολή €18 δισ. από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, για την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου, με εισφορά χρεογράφων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) με στόχο τη διατήρηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας σε επίπεδα ανώτερα των ελάχιστα απαιτούμενων. Στη συνέχεια οι τράπεζες για να ολοκληρωθεί η ανακεφαλαιοποίησή τους προβλέπεται να εκδώσουν υπό αίρεση μετατρέψιμα χρηματοδοτικά μέσα (contingent convertible bonds - CoCos) με στόχο την συγκέντρωση των απαιτούμενων κεφαλαίων. Η έλεγχος των υπό ανακεφαλαιοποίηση συστημικών τραπεζών θα παραμείνει στις Διοικήσεις τους, εφόσον το ποσό που θα συγκεντρωθεί από ιδιωτικές τοποθετήσεις είναι τουλάχιστον ίσο με το 10% της αξίας των νέων κοινών μετοχών που θα εκδοθούν. Για τις μη συστημικές τράπεζες, προβλέπεται ότι πρέπει να ανακεφαλαιοποιηθούν 100% με ιδιωτικά κεφάλαια. Εναλλακτικά μπορούν επίσης να συγχωνευθούν με άλλες τράπεζες, εφόσον καταθέσουν ένα αξιόπιστο επιχειρησιακό σχέδιο και εφόσον ικανοποιήσουν τις ανάγκες ανακεφαλαιοποίησής τους. Σε περίπτωση που ιδιώτες επενδυτές δεν εισφέρουν το ποσό που απαιτείται, η Τράπεζα της Ελλάδος θα προβεί στις

απαραίτητες ενέργειες, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο, για μια ομαλή διαδικασία εξυγίανσης το συντομότερο δυνατό, κατά τρόπο που θα διασφαλίζει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τα συμφέροντα των καταθετών. Σημειώνεται ότι για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών το Πρόγραμμα Στήριξης της Ελληνικής Οικονομίας προβλέπει το ποσό των €50 δισ., που θεωρείται επαρκές για την κάλυψη των αναγκών και προβλέπει και ένα απόθεμα ασφαλείας για την αντιμετώπιση απροσδόκητων εξελίξεων.

Την περίοδο συγγραφής της παρούσας μελέτης, η ανακεφαλαίωση των ελληνικών τραπεζών βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Η Εθνική Τράπεζα, η Alpha Bank και η Τράπεζα Πειραιώς κατάφεραν να ανακεφαλαιοποιηθούν επιτυχώς, συγκεντρώνοντας το 10% των απαιτούμενων κεφαλαίων μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης και διατήρησαν ως εκ τούτου τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα. Η Eurobank ανακοίνωσε πώς δεν θα προσπαθήσει να συγκεντρώσει ιδιωτικά κεφάλαια και έτσι ανακεφαλαιοποιήθηκε πλήρως από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο θα αποφασίσει και για τις μελλοντικές κινήσεις της Τράπεζας. Τέλος σε προσπάθεια ανακεφαλαιοποίησης και διατήρησης του ιδιωτικού τους χαρακτήρα βρίσκονται και οι μη συστημικές τράπεζες, Αττικής, Probank και Πανελλήνια, καθώς οι λοιπές μη συστημικές τράπεζες συγχώνευτηκαν ή οδηγήθηκαν σε διαδικασία εξυγίανσης πριν την έναρξη της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης .

Πίνακας 15: Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών

(Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014, ενοποιημένη βάση)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Τράπεζες	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια αναφοράς (1)	Συνολικές ακαθάριστες ζημιές λόγω PSI (2)	Προβλέψεις σχετικές με το PSI (Ιούν 2011) (3)	Ακαθάριστες αναμενόμενες ζημιές πιστώτικού κινδύνου (4)	Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου (Δεκ 2011) (5)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου (6)	Στόχος για τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια (7)	Κεφαλαιακές ανάγκες (8)=(7)-[(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)]
Εθνική	7.287	-11.735	1.646	-8.366	5.390	4.681	8.657	9.756
Eurobank	3.515	-5.781	830	-8.226	3.514	2.904	2.595	5.839
Alpha	4.526	-4.786	673	-8.493	3.115	2.428	2.033	4.571
Πειραιώς	2.615	-5.911	1.005	-6.281	2.565	1.080	2.408	7.335
Εμπορική	1.462	-590	71	-6.351	3.969	114	1.151	2.475
Αγροτική	378	-4.329	836	-3.383	2.344	468	1.234	4.920
Ταχ. Ταμειυτήριο	557	-3.444	566	-1.482	1.284	-315	903	3.737
Millenium	473	-137	-	-638	213	-79	230	399
Γενική	374	-292	70	-1.552	1.309	-40	150	281
Αττικής	366	-142	53	-714	274	15	248	396
Probank	281	-295	59	-462	168	147	180	282
Νέα Proton	57	-216	48	-482	368	34	115	305
FBB	145	-49	-	-285	167	-29	116	168
Πανελλήνια	82	-26	3	-118	48	-26	42	78
Σύνολο	22.119	-37.733	5.861	-46.834	24.727	11.381	20.062	40.542
Υποσύνολο συστημικών τραπεζών	17.944	-28.214	4.154	-31.367	14.583	11.093	15.693	27.501

Παράλληλα με τη διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης, σε όλες τις τράπεζες που θα ανακεφαλαιοποιηθούν θα διοριστεί Monitoring Trustee με θητεία μέχρι τη λήξη της περιόδου αναδιάρθρωσης των τραπεζών. Ο κύριος ρόλος του θα είναι να διασφαλίζει την κατάλληλη διακυβέρνηση και τη χρήση εμπορικών κριτηρίων στις ουσιώδεις αποφάσεις πολιτικής της τράπεζας στην οποία έχει διοριστεί. Για την εκπλήρωση αυτού του ρόλου, υποχρεούται να υποβάλει αναφορές προς την Τρόικα σε τριμηνιαία βάση ή αν χρειάζεται και κατά περίπτωση. Για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ο MT:

- Θα συμμετέχει ως παρατηρητής σε διάφορες επιτροπές της τράπεζας (σε επίπεδο Διοικητικού Συμβουλίου ή άλλων οργάνων) αρμόδιες για:
 - την παρακολούθηση της εσωτερικής οργάνωσης της τράπεζας,
 - την παρακολούθηση της Πιστωτικής Πολιτικής και της Πολιτικής Καταθέσεων της τράπεζας και
 - την παρακολούθηση των δικαστικών υποθέσεων της τράπεζας.
- Θα λαμβάνει τις εκθέσεις των οργάνων της τράπεζας σχετικά με τα ανωτέρω και
- Θα προτείνει βελτιώσεις όπου παρατηρούνται ελλείψεις σε υφιστάμενες διαδικασίες.

Ο Monitoring Trustee, ο οποίος θα προταθεί από κάθε τράπεζα ξεχωριστά, θα είναι μια διεθνής ελεγκτική ή συμβουλευτική εταιρεία, που θα εργάζεται για λογαριασμό και υπό τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο διορισμός του Monitoring Trustee δεν τροποποιεί, δεν περιορίζει και δεν παρεμβαίνει με κανέναν τρόπο στις αρμοδιότητες και την ευθύνη της Τράπεζας της Ελλάδος ως εποπτικής αρχής των ελληνικών τραπεζών.

Η επιτυχής ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών, αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στην ανάκτηση εμπιστοσύνης των καταθετών προς τις Τράπεζες, αλλά και γενικότερά στην εδραίωση ενός κλίματος σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, θα αποτελέσει το πρώτο σημαντικό βήμα για την προοδευτική επιστροφή των ελληνικών τραπεζών στις

διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων και την σταδιακή απεξάρτησή τους από κρατική και ευρωπαϊκή βοήθεια.

4.3 Η ενίσχυση της ρευστότητας

Πέραν της πρόκλησης της κεφαλαιακής θωράκισης των τραπεζών, μια δυσκολία που συνάντησαν τόσο οι ελληνικές τράπεζες, όσο και πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες από την αρχή της κρίσης, είναι η άντληση ρευστότητας. Η κύρια πηγή άντλησης ρευστότητας για τις τράπεζες είναι οι καταθέσεις και κυρίως οι καταθέσεις προθεσμίας. Συμπληρωματικά όμως και για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες μια τράπεζα χρειάζεται επιπρόσθετη ρευστότητα για μικρό χρονικό διάστημα, υπάρχουν δύο ακόμη εναλλακτικές. Ο δανεισμός από τη διατραπεζική αγορά με επιτόκιο το γνωστό *euřibor* ή ο δανεισμός κατ' ευθείαν από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο βασικό επιτόκιο (*discount rate*). Σήμερα δε, λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης στην ευρωζώνη τόσο το *euřibor* όσο και το βασικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκή Κεντρικής Τράπεζα είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Όταν μια τράπεζα δανείζεται από τη διατραπεζική αγορά ή από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, θα πρέπει να παρέχει τις απαραίτητες εξασφαλίσεις, οι οποίες αποτελούνται από κρατικά ομόλογα ή δάνεια άριστης ποιότητας (δάνεια που έχουν χορηγήσει σε πελάτες τους και αποπληρώνονται κανονικά). Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η διατραπεζική αγορά δεν αποδέχονται ως εξασφαλίσεις κρατικά ομόλογα και δάνεια μειωμένης βαθμολογίας. Έτσι, όταν μια χώρα υποβαθμίζεται από τους οίκους αξιολόγησης αυτόματα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της αποκλείονται από τη διατραπεζική αγορά και από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και δεν μπορούσαν να δανειστούν ρευστότητα με χαμηλά επιτόκια.

Σύντομα λοιπόν και μετά τις αλλεπάλληλες υποβαθμίσεις του ελληνικού κράτους, έγινε ξεκάθαρη η δυσκολία άντλησης ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών. Η

ραγδαία μείωση των αποτιμήσεων του ελληνικού χρέους εξαιτίας της αβεβαιότητας και των επιθετικών υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής αξιολόγησης του ελληνικού Δημοσίου από τα τέλη του 2009 συμπαρέσυρε και τις αξιολογήσεις των τραπεζών και των υπολοίπων ελληνικών χρεογράφων. Οι αγορές έκλεισαν ουσιαστικά από τις αρχές του 2ου τριμήνου του 2010, τόσο για το ελληνικό Δημόσιο όσο και για τις τράπεζες και ο δανεισμός από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, μετά τη χαλάρωση των κριτηρίων αποδοχής κρατικών χρεογράφων ως ενέχυρο στους μηχανισμούς αναχρηματοδότησης, αποτέλεσε τη μοναδική εναλλακτική επιλογή. Το κλείσιμο των αγορών σήμανε το σταδιακό αποκλεισμό του τραπεζικού συστήματος από το μεγαλύτερο τμήμα της ρευστότητας (περίπου €30 δισ.) που αντλούσε από την αγορά, η οποία θα έπρεπε να υποκατασταθεί πλήρως από δανεισμό μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Αφού εξαντλήθηκαν και τα αποθεμάτων των τραπεζών σε κρατικά ομόλογα και δάνεια άριστης ποιότητας η μόνη εναπομείνασα επιλογή ήταν η καταφυγή στο Μηχανισμό Έκτακτης Ρευστότητας (ELA), χρησιμοποιώντας δάνεια και κρατικά ομόλογα μειωμένης πλέον εξασφάλισης. Το ELA ή Emergency Liquidity Assistance είναι ο Έκτακτος Μηχανισμός Ρευστότητας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), ο οποίος παρέχει ρευστότητα στις τράπεζες που λειτουργούν στην Ευρωζώνη, όταν αυτές δεν έχουν τη δυνατότητα να δανειστούν από τη διατραπεζική αγορά ή από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μέσω της κανονικής οδού. Η ρευστότητα από τον ELA είναι υψηλότερου κόστους, καθώς οι τράπεζες που απευθύνονται σε αυτόν διατρέχουν προφανώς μεγαλύτερο κίνδυνο φερεγγυότητας. Επιπρόσθετα, ο ELA απομειώνει την αξία των εξασφαλίσεων που παρέχει η τράπεζα που θέλει να αντλήσει ρευστότητα κατά 65%. Μια τράπεζα δηλαδή μπορεί να αντλήσει τόση ρευστότητα από τον ELA όσο της επιτρέπουν τα δάνεια που έχει χορηγήσει απομειωμένα κατά 65%.

Στο ήδη εξαιρετικά δύσκολο έργο άντλησης ρευστότητας εκτός καταθετικής βάσης των ελληνικών τραπεζών, ήρθε να προστεθεί από τα μέσα του 2009, και εν μέσω αβεβαιότητας για τις προοπτικές της χώρας και για τις αντοχές του

χρηματοπιστωτικού συστήματος, η σταδιακή απόσυρση καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες και η μεταφορά τους, κυρίως σε ασφαλέστερα καταφύγια του εξωτερικού. Το φαινόμενο αυτό έφτασε στην κορύφωσή του το 2011 και συνολικά για το διάστημα από τον Ιούνιο του 2009 έως και τον Μάιο του 2012, οι απώλειες καταθέσεων ξεπέρασαν τα €90 δισ., ποσό που αντιστοιχεί σχεδόν στο 35% της συνολικής καταθετικής βάσης. Εκτιμάται ότι περίπου €33 δισ. καταθέσεων έφυγαν στο εξωτερικό, €40 δισ. χρησιμοποιήθηκαν για να καλύψουν χρηματοδοτικές ανάγκες του ιδιωτικού τομέα (έμμεση εκροή στο εξωτερικό, λόγω του ελλειμματικού εξωτερικού ισοζυγίου της χώρας), ενώ άνω των €15 δισ. διατηρούνται εκτός τραπεζικού συστήματος (κυρίως υπό τη μορφή μετρητών, ενώ τμήμα τους ενδεχομένως έχει μεταφερθεί στο εξωτερικό παρακάμπτοντας το τραπεζικό σύστημα ή έχει επενδυθεί σε εναλλακτικές μορφές περιουσιακών στοιχείων, όπως χρυσό ή ξένα χρεόγραφα).

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχασε συνολικά σε διάστημα περίπου 3 ετών €30 δισ. δανεισμού από την αγορά και €90 δισ. καταθέσεων. Για την αντιμετώπιση αυτού του επικίνδυνου για τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος φαινομένου, αποφασίστηκε η παροχή κρατικών εγγυήσεων, προκειμένου να αντισταθμιστούν τα περίπου €120 δισ. σωρευτικής απώλειας δανεισμού και καταθέσεων από την αγορά και να αναπληρωθεί το απόθεμα ενέχυρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος που συρρικνωνόταν. Συνολικά για το υπό μελέτη διάστημα έχουν ληφθεί τα παρακάτω μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το ελληνικό Δημόσιο και το Ευρωσύστημα:

- εγγυήσεις για έκδοση τραπεζικών ομολόγων €85 δισ. (ν. 3723/2008, άρθρο 2, όπως τροποποιήθηκε με τους ν. 3845/2010, ν. 3872/2010 και 3965/2011),
- ειδικά ομόλογα έναντι εξασφάλισης ενήμερων δανείων ως ενέχυρο, €8 δισ. (ν. 3723/2008, άρθρο 2),
- πρόσθετες εγγυήσεις στην Τράπεζα της Ελλάδος από το ελληνικό Δημόσιο για κάλυψη πιστώσεων σε τράπεζες που εδρεύουν στην Ελλάδα και παραμένουν φερέγγυες, με σκοπό την αντιμετώπιση προσωρινών

προβλημάτων ρευστότητας €60 δις. (Υ.Α. Αριθμ. 2/43219/0025/6.5.2011, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4031/2011).

4.4 Η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Ήδη από τις αρχές του 2010, έγιναν αισθητά τα προβλήματα ρευστότητας των νοικοκυριών και επιχειρήσεων και η αδυναμία μέρους τους να ανταποκριθούν στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Καθώς η κρίση βάθαινε και η ύφεση δεν αναστρεφόταν η ελληνικές τράπεζες ήρθαν αντιμέτωπες με ολοένα αυξανόμενα ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία επηρέαζαν δυσμενώς την κεφαλαιακή τους επάρκεια και τη δυνατότητα άντλησης ρευστότητας. Σχετικά άμεσα σχεδιάστηκαν και άρχισαν να υλοποιούνται προγράμματα ρυθμίσεων, τα οποία προσφέρονταν σε διάφορες κατηγορίες οφειλετών που είχαν πληγεί από την κρίση, όπως δημόσιοι υπάλληλοι, συνταξιούχοι, άνεργοι κ.λπ. και πρόσφεραν κυρίως επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου τους με μείωση του ποσού των δόσεων.

Κατά τη διάρκεια του 2010, μπήκε σε εφαρμογή ο Νόμος 3869/2010 για τη ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, στον οποίο κατέφυγε σημαντικό μέρος των δανειοληπτών που είχε ήδη δάνεια σε καθυστέρηση. Οι τράπεζες συνεπείς στο πλαίσιο που όριζε ο Νόμος, αλλά και για την αντιμετώπιση του διογκούμενου προβλήματος προσέφεραν ακόμη πιο ευνοϊκές ρυθμίσεις όπως:

- αναστολή δόσεων στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων για ανέργους δικαιούχους επιδόματος ΟΑΕΔ,
- αναστολή όλων των ενεργειών πλειστηριασμού ή κατάσχεσης που αφορούν απαιτήσεις από στεγαστικό δάνειο πρώτης κατοικίας,
- παράταση της διάρκειας αποπληρωμής στεγαστικών δανείων,
- δυνατότητα ρύθμισης υφιστάμενων οφειλών από πιστωτική κάρτα σε άτοκες έως και 24 μηνιαίες δόσεις,

- ρύθμιση των οφειλών από καταναλωτικά δάνεια μέσω εξειδικευμένων προϊόντων αναχρηματοδότησης με προνομιακό επιτόκιο,
- μείωση της δόσης στεγαστικού δανείου στο μισό για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για όλους τους πελάτες που θα το ζητήσουν,
- προγράμματα αναδιάρθρωσης δανείων που έχουν χορηγηθεί σε δημόσιους υπαλλήλους, με αντικειμενικό στόχο την επιμήκυνση της διάρκειας αποπληρωμής και την ουσιαστική μείωση της μηνιαίας δόσης.

Σύμφωνα με στοιχεία των τραπεζών - μελών της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών οι εν λόγω ρυθμίσεις αφορούν περισσότερους από 250.000 δανειολήπτες και ύψος οφειλών που υπερβαίνει τα €4 δισ.. Οι τράπεζες όμως, πέραν της παροχής διευκολύνσεων στους δανειολήπτες τους, προέβησαν στη λήψη των παρακάτω μέτρων:

- σε μείωση του βαθμού συγκέντρωσης χορηγήσεων βάση υιοθέτησης αυστηρότερων κριτηρίων χορηγήσεων,
- σε μείωση των «ακάλυπτων» χορηγήσεων και λήψη εμπράγματων εγγυήσεων και εξασφαλίσεων,
- στο σχηματισμό ιδιαίτερα υψηλών προβλέψεων για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου,
- στην αύξηση του λόγου κάλυψης δανείων σε καθυστέρηση σε ποσοστό που αγγίζει ή υπερβαίνει το 45%.

Βιβλιογραφία 4^{ου} Κεφαλαίου

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Γκόρτσος Χ., (2006), Το διεθνές και ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας, Ελληνική Ένωση Τραπεζών

Καλφάογλου Φ., (2012), Το πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας Ελλάδος, Τεύχος 36, σελ. 47-95

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Εκδόσεις Λιβάνη

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Διδάγματα από την κρίση χρέους στην Ελλάδα, Εκδόσεις Λιβάνη

Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Τράπεζα της Ελλάδος, (2013), Έκθεση του Διοικητή για το 2012

Νόμος 3869/2010, Ρύθμιση των οφειλών των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων

Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αριθμ. 38 (ΦΕΚ' Α 223/12.11.2012)

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.hba.gr>

<http://www.kathimerini.gr>

<http://www.capital.gr>

<http://www.reporter.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

5.1 Μείωση κόστους

Τα καθαρά έσοδα των ελληνικών τραπεζών, την υπό μελέτη περίοδο, δέχθηκαν ισχυρές πιέσεις κυρίως λόγω της αύξησης του κόστους χρήματος, ως αποτέλεσμα της μειωμένης ρευστότητας, αλλά και λόγω της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων που οδήγησαν σε ανάλογη μείωση τα έσοδα από τόκους. Για την αντιστάθμιση των ισχυρών αυτών πιέσεων οι ελληνικές τράπεζες στόχευσαν και πέτυχαν σημαντικές μειώσεις λειτουργικού κόστους, δέσμευση που έλαβαν και απέναντι στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και την Τρόικα, στο πλαίσιο των σχεδίων αναδιάρθρωσης που υπέβαλλαν προκειμένου να λάβουν βοήθεια.

Πράγματι, οι ελληνικές τράπεζες από το 2009, όταν άρχισαν να γίνονται αισθητές οι συνέπειες της κρίσης, προχώρησαν σε περικοπή μιας σειράς δαπανών όπως:

- διαφημιστικές δαπάνες,
- έξοδα ταξιδίων,
- οδοιπορικά έξοδα, Χορηγίες,
- έξοδα συντήρησης εξοπλισμού κ.α.

Επίσης προχώρησαν, σε εξορθολογισμό του Δικτύου Καταστημάτων τους με παράλληλο περιορισμό του. Σχεδόν όλες οι Τράπεζες μείωσαν τον αριθμό των Καταστημάτων τους, ενώ ταυτόχρονα προχώρησαν σε μετακινήσεις και μετεγκαταστάσεις, προκειμένου να πετύχουν τη βέλτιστη κάλυψη και τη διατήρηση του επιπέδου εξυπηρέτησης των πελατών τους. Κατά τη παραπάνω διαδικασία, επαναδιαπραγματεύθηκαν τα μισθώματα των ακινήτων που ενοικίαζαν και

κατήγγειλαν ή δεν ανανέωσαν τις συμβάσεις όπου αυτό δεν ήταν εφικτό, προκειμένου να αναζητήσουν φθηνότερα ακίνητα.

Παρά τα σημαντικά αποτελέσματα που πέτυχαν οι τράπεζες μέσω της μείωσης των προαναφερόμενων δαπανών, δυστυχώς δεν ήταν αρκετά για να αντισταθμίσουν το μέγεθος των ζημιών τους και έτσι σταδιακά προχώρησαν σε περικοπές του μισθολογικού κόστους, που αποτελεί το μεγαλύτερο κομμάτι κόστους για μια Τράπεζα. Οι πρώτες περικοπές αφορούσαν τις αποδοχές των μελών Διοίκησης και των υψηλόβαθμων στελεχών των Τραπεζών. Στη συνέχεια όμως προχώρησαν σε γενικευμένες μειώσεις στο πλαίσιο νέων συλλογικών συμβάσεων εργασίας που άγγιξαν μέχρι και το 20%. Επιπρόσθετα μπήκαν σε εφαρμογή προγράμματα εθελούσιας εξόδου, σε δύο μορφές. Στοχευμένα για στελέχη που θεμελιώναν δικαίωμα συνταξιοδότησης τα επόμενα χρόνια και σε άλλες περιπτώσεις γενικευμένα που απευθύνονταν στο σύνολο του προσωπικού. Τέλος, σχεδόν όλες οι Τράπεζες προχώρησαν σε μείωση του απασχολούμενου μέσω τρίτων εταιριών (outsourced) προσωπικού τους, ως η πιο άμεση επιλογή για μείωση του αριθμού των εργαζομένων τους.

Υπολογίζεται ότι μέσω των παραπάνω περικοπών οι ελληνικές τράπεζες έχουν πετύχει μείωση των λειτουργικών τους δαπανών κατά 30% από τις αρχές της κρίσης, ενώ έχουν δεσμευτεί απέναντι στην στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για περαιτέρω μείωση 10% μέχρι το τέλος του 2013.

5.2. Εξαγορές – συγχωνεύσεις

Ως αποτελεσματικό μέτρο αντιμετώπισης της τραπεζικής κρίσης, προκρίνεται η συγκέντρωση του τραπεζικού κλάδου με τη δημιουργία λιγότερων και μεγαλύτερων σχημάτων, τα οποία επιτυγχάνονται μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων. Ακόμη και πριν την εμφάνιση των συνεπειών της κρίσης, ήταν εμφανές ότι το μέγεθος της ελληνικής αγοράς αναλογούσε σε έναν μικρό αριθμό τραπεζών με μέγιστο τις τρεις ή τέσσερις τράπεζες. Η ανάπτυξη όμως που συντελέστηκε στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο, κυρίως από το 2000 και έπειτα, οδήγησε στην παρουσία ενός μεγάλου αριθμού μεσαίων και μικρών τραπεζών (28 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα στην Ελλάδα στις αρχές του 2013).

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε μια περίοδο εκτεταμένων ανακατατάξεων, με πρωταρχικό στόχο τη δημιουργία 4 ισχυρών συστημικών τραπεζών (Εθνική τράπεζα, Eurobank, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς) και περιορισμένο αριθμό μικρότερων πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι τρεις από τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, έχουν ήδη προχωρήσει σε σημαντικό αριθμό συγχωνεύσεων και εξαγορών, ενώ το άμεσο επόμενο διάστημα και μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης όλων των Τραπεζών θα έχουμε τις τελικές κινήσεις τους και τη διαμόρφωση του νέου ελληνικού τραπεζικού χάρτη.

Οι συγχωνεύσεις – εξαγορές που έχουν ήδη συντελεστεί πραγματοποιήθηκαν για δύο λόγους:

1. ως προληπτική ενέργεια, για την ισχυροποίηση των τραπεζικών ομίλων,
2. ως μέτρο εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων με προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας.

Ανεξάρτητα από τον λόγο πραγματοποίηση μιας συγχώνευσης – εξαγοράς, στόχος είναι η επίτευξη συνεργειών που διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

1. συνέργειες κόστους (cost synergies),
2. συνέργειες χρηματοδότησης (funding synergies),
3. συνέργειες εσόδων (revenue synergies).

Οι συνέργειες κόστους (cost synergies), που αναλογούν στο μεγαλύτερο κομμάτι του συνόλου των συνεργειών αφορούν στην εξοικονόμηση λειτουργικών και μη λειτουργικών δαπανών, υλοποιούνται σταδιακά καθώς προϋποθέτουν σημαντικές οργανωτικές αλλαγές και προκύπτουν από:

- την μείωση του Δικτύου Καταστημάτων με κλείσιμο Καταστημάτων και εξοικονόμηση των δαπανών για ενοίκια και δαπάνες συντήρησης,
- την μείωση του Δικτύου ATMs, με αποξήλωση on-site και off-site ATMs και εξοικονόμηση των δαπανών για ενοικίαση χώρων υποδοχής (off – site ATMs) και δαπανών συντήρησης,
- τη συγχώνευση Κεντρικών Υπηρεσιών και εξοικονόμηση δαπανών ενοικίασης και συντήρησης κτηρίων,
- την εξοικονόμηση δαπανών από συστήματα Πληροφορικής (IT),
- την εξοικονόμηση διάφορων δαπανών, όπως δαπάνες Μάρκετινγκ, χορηγίες, συνδρομές σε φορείς και επαγγελματικές οργανώσεις,
- Την μείωση του αριθμού των εργαζομένων, μέσω προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου, μείωσης του απασχολούμενου μέσω τρίτων εταιριών (outsourced) προσωπικού και απολύσεων με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση σημαντικού μέρους του μισθολογικού κόστους.

Οι συνέργειες χρηματοδότησης (funding synergies), που είναι οι συνέργειες με τα αμεσότερα οφέλη, προκύπτουν από την ευθυγράμμιση των επιτοκίων σε καταθέσεις πρώτης ζήτησης και προθεσμιακές καταθέσεις, στα χαμηλότερα μεταξύ των δύο τραπεζών επίπεδα. Αυτό σημαίνει ότι οι καταθέσεις πρώτης ζήτησης αυτόματα αναπροσαρμόζονται στα χαμηλότερα επιτόκια που προβλέπει το νέο τιμολόγιο του ενοποιημένου σχήματος, ενώ οι προθεσμιακές καταθέσεις

ανανεώνονται σε χαμηλότερα επίπεδα επιτοκίων κατά την ανανέωσή τους. Τέλος οι εκτεταμένες συγχωνεύσεις – εξαγορές οδηγούν σε μείωση της έντασης του ανταγωνισμού στον κλάδο και αποκλιμακώνουν τον πόλεμο επιτοκίων για προσέλκυση καταθέσεων που ίσχυσε κατά την προηγούμενη περίοδο, γεγονός που είχε οδηγήσει στην προσφορά εξαιρετικά υψηλών επιτοκίων.

Οι συνέργειες εσόδων (revenue synergies), που είναι ίσως οι πιο δύσκολα επιτεύξιμες συνέργειες, προκύπτουν από την αποτελεσματική εκμετάλλευση του διευρυμένου πελατολογίου για cross – selling προϊόντων, καθώς και από την αποτελεσματικότερη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το ενοποιημένο σχήμα έχει τη δυνατότητα παροχής καλύτερων επιπέδων εξυπηρέτησης στους πελάτες του και διεκδίκησης διεύρυνσης της υφιστάμενης σχέσης μαζί τους, με στόχο την αύξηση επιτοκιακών εσόδων και προμηθειών από πωλήσεις τραπεζικών προϊόντων. Επίσης η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας των συγχωνευόμενων τραπεζών στη διαχείριση μη εξυπηρετούμενων χαρτοφυλακίων, αλλά και της δυνατότητας που δίνεται για συνολικότερη εικόνα της υφιστάμενης τραπεζικής σχέσης των κοινών τους πελατών, αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση των εισπράξεων από ληξιπρόθεσμες οφειλές.

Τέλος, οι συγχωνεύσεις – εξαγορές τραπεζών έχουν και άλλα εξίσου σημαντικά οφέλη, όπως η βελτίωση των Ιδίων Κεφαλαίων και των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, η ευκολότερη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων, η προστασία των συγχωνευόμενων Τραπεζών από επιθετικές μελλοντικές προσπάθειες εξαγοράς από Τράπεζες του εξωτερικού, η αύξηση του μεγέθους τους και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης όχι μόνο στον ελληνικό και στον ευρωπαϊκό τραπεζικό χάρτη.

5.3. Αξιοποίηση στοιχείων ενεργητικού

Μια ακόμη επιλογή που εξετάζουν οι ελληνικές Τράπεζες, ως στρατηγική εξόδου από την κρίση, είναι η αξιοποίηση όλων των μη στρατηγικής σημασίας στοιχείων του Ενεργητικού τους. Οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν σημαντική συμμετοχή ή και πλήρη ιδιοκτησία άλλων εταιριών, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν προς όφελος της κεφαλαιακής τους επάρκειας και ρευστότητας. Τέτοιες περιπτώσεις είναι ξένες τράπεζες που αποκτήθηκαν κατά την περίοδο επέκτασης των ελληνικών τραπεζών σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Τουρκίας, αλλά που δεν εξυπηρετούν πλέον τους σκοπούς των στρατηγικών επιχειρησιακών τους σχεδίων. Επίσης οι ελληνικές τράπεζες έχουν σημαντικό αριθμό θυγατρικών εταιριών με μη τραπεζικό αντικείμενο, όπως ασφαλιστικές εταιρίες, ξενοδοχειακές εταιρίες & εταιρίες διαχείρισης ακινήτων, μέρος ή το σύνολο των οποίων θα μπορούσε να πουληθεί, εφόσον οι συνθήκες είναι οι κατάλληλες.

Στόχος των ελληνικών τραπεζικών Ομίλων, για αυτή τη δύσκολη περίοδο, είναι να επικεντρωθούν στον κύριο κορμό των δραστηριοτήτων τους και να τις ενισχύσουν, αξιοποιώντας όλες τις επιλογές που έχουν. Η στρατηγική αυτή αποτελεί την πιο σύντομη οδό για επιστροφή τους στην κερδοφορία και ανάληψη του σημαντικού ρόλου τους, ως πυλώνες στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Βιβλιογραφία 5^{ου} Κεφαλαίου

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Εκδόσεις Λιβάνη

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Διδάγματα από την κρίση χρέους στην Ελλάδα, Εκδόσεις Λιβάνη

Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Τράπεζα της Ελλάδος, (2013), Έκθεση του Διοικητή για το 2012

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.hba.gr>

<http://www.kathimerini.gr>

<http://www.capital.gr>

<http://www.reporter.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

6.1. Απεξάρτηση από κρατική βοήθεια

Η σημαντικότερη πρόκληση για τις ελληνικές τράπεζες το επόμενο διάστημα, είναι η δημιουργία των συνθηκών εκείνων, που θα επιτρέψουν την απεξάρτηση τους από οποιαδήποτε βοήθεια έχουν λάβει το τελευταίο διάστημα. Η βοήθεια που έχουν λάβει οι ελληνικές τράπεζες συνίσταται σε:

1. ενίσχυση της ρευστότητάς τους, μέσω της αξιοποίησης του μηχανισμού ELA, στηριζόμενες σε κρατικές εγγυήσεις,
2. ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας, μέσω εξασφάλισης των κεφαλαίων που δεν καλύφθηκαν από ιδιώτες μετόχους από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, κατά τη διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης. Τα κεφάλαια του μηχανισμού προσμετρούνται στο χρέος της χώρας, απόφαση που πλέον όμως είναι διαπραγματεύσιμη καθώς επόμενα προγράμματα βοήθειας προέβλεπαν την αποδέσμευση της βοήθειας από το κρατικό χρέος.

Η απεξάρτηση από την κρατική βοήθεια θα επιτευχθεί σταδιακά και παράλληλα με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Η δύσκολη περίοδος που διατρέχει η ελληνική οικονομία, έχει οδηγήσει σε έναν φαύλο κύκλο, όπου η ύφεση της οικονομίας οδηγεί στην επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου δανείων των Τραπεζών, οι οποίες με τη σειρά τους επιδιώκουν απομόχλευση από στοιχεία κινδύνου και μειώνουν τις χορηγήσεις τους προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Επίσης η μείωση των καταθέσεων ενισχύει τον φαύλο κύκλο, καθώς οι τράπεζες έχουν έναν ακόμη

λόγο, τα προβλήματα ρευστότητας που αντιμετωπίζουν, για να περιορίσουν κι άλλο τις χορηγήσεις, γεγονός που επιτείνει ακόμη περισσότερο τη δυσκολία ανάκαμψης της οικονομίας.

Η σταδιακή ανάκαμψη της οικονομίας - εκτιμώνται θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης για το 2014 – καθώς και η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, θα δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για επιστροφή των τραπεζών στην κερδοφορία και οριστική απαλλαγή τους από οποιαδήποτε κρατική βοήθεια.

6.2 Ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας

Με την επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε ρυθμούς ανάπτυξης και την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα οφείλει να διαδραματίσει το ρόλο που του αναλογεί στην ενίσχυση της πραγματικής οικονομίας. Η πρόκληση είναι να ενισχυθούν μέσω χρηματοδότησης οι υγιείς κλάδοι της οικονομίας (τουρισμός, ναυτιλία, γεωργία), καθώς και νέοι και αναπτυσσόμενοι κλάδοι (πράσινες τεχνολογίες, ενέργεια).

Σημαντικό επίσης είναι, να υιοθετηθούν νέα, σύγχρονα κριτήρια χρηματοδότησης, που θα εξετάζουν περισσότερο τη βιωσιμότητα της επένδυσης και λιγότερο τις εγγυήσεις που παρέχονται. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, υστερούσε μέχρι τώρα προς αυτή την κατεύθυνση, αποκλείοντας έτσι από δυνατότητα χρηματοδότησης, νεοσύστατες αλλά πολλά υποσχόμενες επιχειρήσεις (startups).

Οι ελληνικές τράπεζες, πριν το ξέσπασμα της κρίσης που ανέκοψε την αναπτυξιακή τους πορεία, είχαν ήδη εδραιωθεί στο ευρωπαϊκό τραπεζικό στερέωμα, προσφέροντας μεγάλο εύρος τραπεζικών εργασιών και υιοθετώντας νέες τεχνολογίες. Προς την ίδια κατεύθυνση οφείλουν να συνεχίσουν να κινούνται, ώστε να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία.

Βιβλιογραφία 6^{ου} Κεφαλαίου

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Εκδόσεις Λιβάνη

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Διδάγματα από την κρίση χρέους στην Ελλάδα, Εκδόσεις Λιβάνη

Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Τράπεζα της Ελλάδος, (2013), Έκθεση του Διοικητή για το 2012

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.hba.gr>

<http://www.kathimerini.gr>

<http://www.capital.gr>

<http://www.reporter.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, διανύει την τελευταία πενταετία, παράλληλα με τη Δημοσιονομική κρίση του ελληνικού κράτους, μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο, κατά την οποία δοκιμάστηκαν οι αντοχές του και το λειτουργικό του μοντέλο. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι ελληνικές τράπεζες δεν προκάλεσαν την κρίση, καθώς παρά την ραγδαία ανάπτυξη των προηγούμενων ετών, δεν παρασύρθηκαν σε αλόγιστη επέκταση της πιστωτικής τους πολιτικής, διατήρησαν ικανοποιητικό δείκτη δανείων προς καταθέσεις και υπήρξαν ισχυρά κεφαλαιοποιημένες.

Η κρίση χρέους όμως του ελληνικού κράτους και τα μέτρα προσαρμογής που ακολούθησαν, οδήγησαν την οικονομία σε βαθιά ύφεση και τις ελληνικές τράπεζες σε προβλήματα ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας. Το κυριότερο πλήγμα δε, το δέχτηκαν από την υλοποίηση του PSI, κατά την οποία κουρεύτηκε σημαντικό μέρος των κρατικών ομολόγων που κατείχαν και τα οποία απέκτησαν στην προσπάθειά τους να στηρίξουν το ελληνικό κράτος. Ταυτόχρονα, η κρίση στην πραγματική οικονομία, οδήγησε τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, σε απόσυρση σημαντικού μέρους των καταθέσεών τους, από τις τράπεζες και σε αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων τους.

Για την αντιμετώπιση όλων των παραπάνω προβλημάτων, οι ελληνικές τράπεζες δέχτηκαν συνδυασμένη βοήθεια από το ελληνικό κράτος, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και από υφιστάμενους αλλά και νέους μηχανισμούς στήριξης που δημιουργήθηκαν. Την περίοδο συγγραφής της παρούσας μελέτης, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται σε προσπάθεια σταθεροποίησης, καθώς έχουν εγκαθιδρυθεί και λειτουργούν ικανοποιητικά

μηχανισμοί παροχής ρευστότητας και οι ελληνικές τράπεζες με τη βοήθεια του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας οδεύουν προς την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης τους. Παράλληλα η εμπιστοσύνη των καταθετών σταδιακά αποκαθίσταται και για πρώτη φορά εκτιμώνται θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία για το επόμενο έτος.

Τέλος, το υπό μελέτη διάστημα, ο ελληνικός τραπεζικός χάρτης υπέστη σημαντικές μορφοποιήσεις, με αποτέλεσμα τη δημιουργία λίγων αλλά σημαντικά ενισχυμένων τραπεζικών σχημάτων. Στη διαφαινόμενη αυτή αλλαγή του κλίματος της οικονομίας, οι ελληνικές τράπεζες, εμφανίζονται έτοιμες να αναλάβουν τον ρόλο που τους αναλογεί και να αποτελέσουν τον μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας, μέσω της χρηματοδότησης των υγιών και αναπτυσσόμενων κλάδων της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Ackermann J. (2008), "The subprime crisis and its consequences", *Journal of Financial Stability*, p. 329-337

Argyrou M. G. Tsoukalas G. D., 2010, *The Greek debt crisis: Likely causes, mechanics and outcomes*, Cardiff Business School Working papers series, E2010/3

Boone p., Johnson S. (2010), "Greece, the latest and greatest bubble", *Economix*

EEAG 2011a, *The EEAG Report on the European Economy, "Greece"*, CESifo, p.p. 97-125

European Commission, (2010a), *Report on Greek Government Deficit and Debt Statistics*

European Commission (2010c), *The Economic Adjustment Programme for Greece, Second Review – autumn 2010*, *European Economy, Occasional Papers 72*

International Monetary Fund, May 2010, *Greece: Request for Stand-By Arrangement*, IMF Country Report No. 10/111

Rebecca N. M., Belkin P., Mix D.E. (2010), "Greece's debt crisis: Overview, policy, responses and implications", *Congressional Research Service*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βουλή των Ελλήνων, (2010), Επιτροπή για την Αξιοπιστία των Στατιστικών Στοιχείων

Γκόρτσος Χ., (2006), Το διεθνές και ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας, Ελληνική Ένωση Τραπεζών

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012,

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Καλφάογλου Φ., (2012), Το πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας Ελλάδος, Τεύχος 36, σελ. 47-95

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Εκδόσεις Λιβάνη

Καραμούζης, Νικόλαος Β., (2011), «Από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση στην ελληνική δημοσιονομική εκτροπή και την κρίση της Ευρωζώνης: οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα», Επίλογος, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Επιμέλεια Νικόλαος Β. Καραμούζης και Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Εκδόσεις Λιβάνη

Καραμούζης Ν., Χαρδούβελης Γκ., (2011), Διδάγματα από την κρίση χρέους στην Ελλάδα, Εκδόσεις Λιβάνη

Κοτιός Α., Γαλανός Γ., Ρουκανάς Σ., (2012), Η ελληνική κρίση και η κρίση του συστήματος διακυβέρνησης της Ευρωζώνης, Αθήνα

Νόμος 3869/2010, Ρύθμιση των οφειλών των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων

Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αριθμ. 38 (ΦΕΚ' Α 223/12.11.2012)

Ράπανος, Βασίλειος και Καπλάνογλου, Γεωργία, (2011), «Οικονομική κρίση και Δημοσιονομική πολιτική: η περίπτωση της Ελλάδας», Άρθρο Β.3, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, Επιμέλεια Νικόλαος Β. Καραμούζης και Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Εκδόσεις Λιβάνη

Τράπεζα της Ελλάδος, (2013), Έκθεση του Διοικητή για το 2012,

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 36

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Τεύχος 133

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ιούλιος 2010

Χαρδούβελης Γ., 2011, Το χρονικό της Διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική,

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.alpha.gr>

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.capital.gr>

<http://www.eurobank.gr>

<http://ec.europa.eu/eurostat>

<http://www.hba.gr>

<http://www.imf.org>

<http://www.kathimerini.gr>

<http://www.nbg.gr>

<http://www.piraeusbankgroup.com>

<http://www.reporter.gr>